

Mezinárodní politika

ROČNÍK XXXIV

10/2010

CENA 59 Kč

**Historie
jazykových
zákonů
a konfliktů
v Belgii**

**Neovladatelná,
nevysvětlitelná
a nečitelná Belgie**

Belgie mří k nejisté jistotě

**Slovensko očima
Ferdinanda Vrábela**

**Rozhovor
se zpravodajkou ČT
Evou Hrnčířovou**

9 770543 796005

16

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

Světozor • 1

Robert Schuster | Průzkumům navzdory • 2

Němá z Portici | -zz- • 3

BELGIE – V (POLO)ČASE ROZPADU?

Eduard Hulicius | Neovladatelná, nevysvětlitelná a nečitelná Belgie • 4

Jaromír Kadlec | Historie jazykových zákonů a konfliktů v Belgii • 8

Vilém Řehák | Belgická koloniální traumata • 10

Otto Mertens | Region Flandry a vytváření pozice v mezinárodním prostředí • 13

Adam Černý | Belgie míří k nejisté jistotě • 16

Eva Hrnčířová | „Když to vypadá, že není další řešení, opět se nějaké najde“ • 18

KDO JE BART DE WEVER

Michal Mocek | Belgie v rukou Bonabarta • 21

DVA POHLEDY

Kristina Larischová, Miloslav Bednář | Dvacet let od sjednocení Německa • 23

VZTAHY A PROBLÉMY

Kamil Papež | Čínská petropolitika • 24

Zdeněk Beránek | Jordánsko a izraelsko-palestinský konflikt • 26

Radomír Jungbauer | Meziamerický systém a události v Hondurasu • 29

SLOVENSKO OČIMA FERDINANDA VRÁBELA

Slovensko: slabý článok Európskej únie? • 32

RECENZE

Radka Druláková | Nové jevy v právu na počátku 21. století • 34

Iva Petříčková | Proč podpora nefunguje • 34

POSLEDNÍ STRANA**Foto na titulní straně****Jeden ze symbolů belgické metropole – soška čurajícího chlapečka.**

Sebastien Pirllet, Gloebe Media/Reuters

Tiráž

Ročník XXXIV • Vydává: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. • Šéfredaktor: Robert Schuster • Úvodníky, komentáře: Zdeněk Zbořil • Odpovědná redaktorka: Milena Strejčková • Sekretářka redakce: Irena Krejčová • Grafický návrh: Jakub Tayari • Distribuce: Dagmar Červinková • Redakční rada: Veronika Bilková (předsedkyně), Vojtěch Beling, Miloš Calda, Jiří Fárek, Ondřej Horký, Jiří Kuděla, Kristina Larischová, Jaroslav Olša jr., Pavel Pšejja, Michael Romancov, Jiří Schneider, Jiří Štěpanovský, Zuzana Trávníčková, Tomáš Weiss • Jednotlivé příspěvky vyjadřují názory autorů, nikoli vydavatele. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.

All rights reserved. Copyright under the International Copyright Convention. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval systems or transmitted in any form or by any means without the prior permission of the International Politics editorial office. Reprints are available upon request. Reprints and permissions: Write to International Politics, Nerudova 3, 118 50 Praha 1.

Redakce a administrace: Nerudova 3, 118 50 Praha 1 • telefon 251 108 107 • fax 251 108 222 • e-mailová adresa umvedo@iir.cz • Objednávky a předplatné přijímá administrace redakce. Vychází měsíčně. Cena výtisku 59 Kč. Předplatné na rok činí 590 Kč, ve Slovenské republice 29,28 €. Registrováno MK ČR E 5210.

Tiskne Petr Dvořák – Tiskárna, Jeřábová 1302, 263 01 Dobříš. Rozšiřuje redakce a další distributoři v drobném prodeji. Ve Slovenské republice rozšiřuje L.K. Permanent, s.r.o. P.P.4., 834 14 Bratislava 34 • telefon +421 244 453 711 • fax +421 244 373 311 • e-mailová adresa Herslova@lkpermanent.sk • www.predplatne.cz. Informace o MP a ediční činnosti ÚMV na www.iir.cz • Podávání tlačkoviny povolené SsRP Banská Bystrica č.j. Opč-3215/B-96 zo dňa 12. 9. 1996. ISSN 0543-7962 • INDEX 46911

**16. srpna až
15. září 2010****Světozor**

16. Moskva zatkla rumunského diplomata Gabriela Grecu a obvinila ho ze špionáže. Den nato Rumunsko vyhostilo ruského diplomata pracujícího na velvyslanectví v Bukurešti.
17. Libanonský parlament přijal zákon, který poprvé zaručuje palestinským uprchlíkům možnost pracovat v jakékoli profesi.
17. Světová banka uvolní 900 milionů dolarů na pomoc Pákistánu postiženému povodněmi.
18. Francie uvedla, že její rozhodnutí vyhostit rumunské a bulharské Romy, kteří jsou v zemi ilegálně, zcela odpovídá normám EU, a vyzvala Evropskou komisi, aby vracení lidí do zemí jejich původu plně podpořila. Deportace se týká asi 700 lidí.
19. Irák opustila poslední bojová brigáda americké armády. Vojská mise v této zemi stála život 4400 amerických vojáků.
20. Ruský a arménský prezident podepsali v Jerevanu dohodu o pobytu ruských vojsk na arménské základně Gjumri do roku 2044.
21. Parlamentní volby v Austrálii skončily patem. Labouristé získali 72 křesel, opoziční konzervativci 73 křesel.
21. Irán začal navážet do své jaderné elektrárny v Búšeheru palivo a plnit jím reaktory.
22. Irán představil svůj bezpilotní letoun s doletem až 1000 km. Nazval ho velvyslancem smrti.
27. Indie přerušila vojenské diplomatické styky s Čínou. Jde o reakci na odmítnutí Pekingu udělit vízum indickému generálovi, který velel operacím v indické části sporného regionu Kašmír.
27. List The Times napsal, že britský premiér David Cameron během červnové návštěvy Afghánistánu těsně unikl útoku Tálibánu. Na poslední chvíli mu změnil trasu poté, co rozvědka NATO zachytila rozhovory o tom, že Tálibové chystají útok na významnou osobnost.
30. Italský premiér Silvio Berlusconi se v Římě setkal s libyjským vůdcem Muammarem Kaddáfim. Upevňovali prý obchodní vztahy. Den předtím vyvolal Kaddáfí incident tím, že přesvědčoval stovky mladých žen, aby přestoupily k islámu. Berlusconi byl kritizován za to, že Kaddáfimu příliš ustupuje a toleruje jeho arogantní chování.
31. Jižní Korea nabídla KLDK okamžitou humanitární pomoc v přepočtu za 164 milionů korun k nápravě škod po nedávných záplavách.

- 31.** Při atentátu ozbrojenců Hamásu byli na západním břehu Jordánu zabití čtyři Izraelci. Rada židovských osad v Judeji, Samaří a Gaze nato oznámila předčasné ukončení moratoria na výstavbu v izraelských koloniích na palestinských územích. Ministr obrany Ehud Barak řekl, že Izrael je připraven postoupit části Jeruzaléma Palestincům.
- 1. 9.** Americká armáda oficiálně ukončila bojové působení v Iráku. V zemi zůstává 50 000 amerických vojáků pro výcvik iráckých bezpečnostních sil. Vedení operace pod názvem Nový úsvit převzal generál Lloyd Austin.
- 1.** Německá vláda schválila čtyřletý plán rozpočtových úspor ve výši 80 miliard eur.
- 1.** Americký prezident Barack Obama se v Bílém domě postupně sešel s izraelským premiérem Benjaminem Netanjahuem a předsedou palestinské samosprávy Mahmúdem Abbásem.
- 2.** Ve Washingtonu byly obnoveny přímé rozhovory Izrael–Palestina. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu a předseda palestinské samosprávy Mahmúd Abbás se dohodli na druhém kole jednání 14. a 15. září. Abbás před jednáním řekl, že mírová dohoda s Izraelem je možné do jednoho roku.
- 4.** V Belgii padl další pokud o vytvoření vlády.
- 6.** Rusko a Izrael podepsaly první dlouhodobou smlouvu o spolupráci ministerstev obrany. Podle ruského premiéra Vladimira Putina Rusko zvažuje, že by instalovalo v Izraeli dálkovou laserovou stanici pro obsluhu svého navigačního systému Glonass.
- 6.** Podle zprávy MAAE vyrobil Írán do konce letošního srpna 22 kg vysoce obohaceného uranu.
- 7.** Předseda EK José Barosso v první zprávě o stavu Unie vyzval členské státy k boji s nadměrnými deficity a k přijetí dalších reforem potřebných k zajištění hospodářského růstu.
- 8.** Fidel Castro v rozhovoru pro americký měsíčník The Atlantic přiznal, že jeho návrh Sovětům z roku 1962, aby v případě amerického útoku na Kubu podnikli na USA jaderný útok, možná nebyl nejlepší. Řekl dále, že Írán by měl pochopit těžký osud Židů a měl by se pokusit pochopit strach Izraelců o jejich existenci.
- 9.** Evropský parlament vyzval Francii i jiné státy EU, aby okamžitě zastavily vyhošťování Romů.
- 9.** Francouzští a rumunští vládní představitelé se v Bukurešti dohodli, že budou koordinovat v rámci EU postup v sociální integraci Romů a ve snaze získat pro to od Unie finanční podporu.
- 9.** Sebevražedný atentát na tržišti ve Vladikavkazu si vyžádal nejméně 17 životů.
- 10.** Ruský prezident Dmitrij Medveděv na Světovém politickém fóru v Jaroslavi, které uspořádal, prohlásil, že parlamentní demokracie by byla pro Rusko katastrofou.
- 10.** Francouzští poslanci odhlasovali zvýšení minimálního věku pro odchod do důchodu z 60 na 62 let.
- 10.** Srbsko podpořilo kompromisní rezoluci OSN o Kosovu a souhlasilo s obnovením rozhovorů s Kosovem.
- 11.** Prezident Barack Obama při příležitosti 9. výročí teroristických útoků na USA apeloval na Američany, aby udržovali americké hod-

noty a ideály, k nimž patří náboženská tolerance. Prohlásil, že USA nikdy nepovedou válku proti islámu.

- 12.** Turci v referendu podpořili ústavní reformu, jež povede ke změnám v soudní hierarchii a k omezení pravomocí vlivné armády. Země se tak údajně přibližuje k EU.
- 13.** Izrael schválil výstavbu dalších 13 000 bytů pro židovské osadníky na západním břehu Jordánu.

Česko a svět

- 27. 8.** Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg ostře kritizoval francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho za deportaci rumunských Romů. Řekl, že zvenčí to vypadá jako rasismus.
- 1. 9.** Prezident Václav Klaus označil počínání Francie při vykazování rumunských Romů za neuvážené. Poznamenal, že nesouhlasí téměř se vším, co dělá prezident Sarkozy.
- 6.** Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg se v Paříži sešel s ministrem zahraničí Bernardem Kouchnerem a poradcem prezidenta Sarkozyho Jeanem-Davidem Levitem. Zopakoval, že na konferenci o migraci, která se v Paříži právě konala, měli být pozváni zástupci Rumunska, Bulharska i Česka.
- 7.** ČR na zasedání ministrů financí EU v Bruselu souhlasila s reformou finančního dohledu EU, k němuž měla řadu výhrad.
- 14.** Prezident Václav Klaus v Nové Říši na Vysočině prohlásil, že není přívržence, budování mešit v Česku. Systém otevřených hranic označil za nerozumný krok a budování multikulturní společnosti za strašný omyl.

Glosa

Průzkumům navzdory

Letošní dvacáté výročí sjednocení Německa přineslo nebyvalou zeň různých průzkumů a analýz o tom, jak si Německo a jeho obyvatelé stojí dvě desetiletí po historickém sjednocení. Jejich předmětem bývá nejčastěji zjišťování spokojenosti s vývojem za posledních dvacet let, případně s dosaženou vlastní životní úrovní. Že bývá jejich hlavním poselstvím „všeobecná nespokojenost“, či dokonce „rozčarování“ z uplynulého období, přitom leží v logice věci. Koneckonců, kdo už si je ochotný přiznat, že je s něčím spokojený?

Vedle tradičních témat, ke kterým patřilo hledání odpovědi na otázku, kolik už stálo německé sjednocení, se ovšem vyrojily i lehce obskurní studie. Jako například ta, z níž má vyplývat, že údajně téměř pětina západních Němců ještě nikdy nenavštívila východ země, za-

tímco opačně údajně tři čtvrtiny východních Němců více či méně pravidelně jezdí na západ. Jako by několik málo letmých návštěv v „tom druhém Německu“ dokázalo odbourat předsudky založené na vzájemné nedůvěře systematicky budované po dobu čtyř desítek let.

S podobnou povrchností se možná díváme na současné Německo, a zejména jeho východní část i my. Kdo měl v posledních letech možnost navštívit nové spolkové země, tomu neušly opravené fasády domů. Zvykli jsme si, že do Drážďan nebo Berlína se už nejedí po drncajících starých panelových dálnicích, ale po moderních několikaproudových komunikacích, a v duchu se možná ptáme, proč tam s jejich výstavbou nejsou spojeny podobné problémy jako u nás?

Robert Schuster

Ať se nám to líbí, nebo ne, stále inklinujeme k tomu se s Německem porovnávat. A tak bychom neměli zapomenout na jeden podstatný rozdíl. Zatímco Německo se v roce 1990 po 45 letech spojilo, tehdejší Československo se o něco málo později po 75 letech rozdělilo. Němci na západě i východě k sobě stále často ještě hledají cestu a ani společný jazyk nebo nové dálnice jim v tom příliš nepomáhají; vztahy Čechů a Slováků jsou – alespoň podle průzkumů – lepší než kdy předtím. Akorát, že si jazykově pomalu přestávají rozumět.

Robert Schuster je

šéfredaktorem Mezinárodní politiky.

schuster@iir.cz

Vzpomínka na Němou z Portici

Málokdo odolá při psaní o vzniku samostatného belgického státu připomenout sbor z konce druhého dějství opery francouzského skladatele Daniela F. E. Aubera *Němá z Portici*, který na malebném bruselském Grand-Place či Grote Markt s královskou operou tak vzrušil shromážděné davы, že svrhly Vídeňským kongresem oktrojované *Království spojeného Nizozemí*. Už o rok později uznaly Velká Británie, Prusko a Francie věčnou neutralitu Belgického království, kterou vzápětí porušil na úkor vévody/krále Leopolda Sasko-Koburského nizozemský Vilém I. Oranžský a než armády odešly a nezávislost i neutralita byly obnoveny, uteklo skoro osm let.

Ale ani později to nebylo lepší a více než sto let korzovaly po belgickém území vojáci a jejich generálové, jak se jim zlíbilo. Německá okupace v letech 1914–1918 vyhnala krále, způsobila smrt desetitisícům Belgičanů a zničila většinu belgických měst. Podobné to bylo i po roce 1940, kdy Leopold III. podepsal kapitulaci a německá armáda zemi opět obsadila. V zemi vzniklo relativně mohutné hnutí odporu, které dokázalo bez cizí pomoci vyhnat okupanty z Antverp a celé oblasti Lutychu. Ale opět byly materiální a lidské ztráty za druhé světové války velké a kromě Německa k tomu přispělo i neúnavné spojenecké bombardování přístavů a průmyslových měst. Ještě dnes, kdo chce vidět, vidí, třeba v Bruselu, moderními budovami zastavěná místa po zničených památkách počátků *l'art nouveau/secese*, jejichž zkázu dokončila rekonstrukce v padesátých letech 20. století.

Nelze se proto divit, že Belgičané se stali hned po roce 1945 aktivními agitátory ve prospěch myšlenky evropské integrace: Od začátku ledna 1948 byla Belgie zakladatelem Bene-

luxu, účastnila se Marshallova plánu, byla jedním z prvních členů NATO a už v roce 1951 byla členem Evropského společenství uhlí a oceli. O tři roky později vstoupila do Západoevropské unie a v roce 1957 podepsala, s pěti ostatními, dohodu o EHS i Euroatom. A konečně, jistě právem, se Brusel stal sídlem těch nejdůležitějších unijních úřadů a institucí.

Belgie je spojována také s různými resentimenty, mezi kterými globální pojem *bruselokracie* je dnes asi nejpopulárnější. Sami Belgičané s lehkou ironií ukazují německou říšskou orlici na minci 1 eura jako důkaz toho, že mají své zkušenosti s tím, že do jejich domácích věcí stále někdo mluví, a to přesto, že jim většinou nerozumí.

Auberova němá operní hrdinka Fenella, svedená a opuštěná, je nositelkou ještě jednoho významu. Když mstitel její hanby Masanieollo vyvolá povstání, následují v náznaku nejružnější krvavé peripetie připomínající Velkou francouzskou revoluci. Sám vůdce povstání je obviněn ze slabosti vůči tyranovi, díky podstrčenému jeďdu je zbaven rozumu, avšak znovu jej nabude a vede *lid* k vítězství. Ten jej však znovu začne považovat za zrádce a další povstání proti tyranovi je poraženo. Zoufalá Fenella se vrhá do moře a nachází v něm svou smrt.

Touha po svobodě a odhodlanost, avšak také nejednotná a slabá vláda, jako by byly přítomné i v dnešním Belgickém království a v myslích jeho občanů, dnes už spoluobčanů obyvatel České republiky. Už jen to, že stát se jmenuje *Koninkrijk België*, ale i *Royaume de Belgique* a *Königreich Belgien*, napovídá, že se dbá na jazykovou identifikaci *Vlaamse Gemeenschap*, *Cummunauté française* a *Deutschsprachige Gemeinschaft*. Tento lid nebo lidé (je jich také jako v ČR trochu víc než deset milionů) žijí ve Vlámku, Valonsku a v *Brus-*

sels Hoofdstedelijk nebo-li *Région de Bruxelles-Capitale*. Vládou si pomocí samosprávných a reprezentativních orgánů státní moci, včetně moci královské, a vzhledem k jazykovým, náboženským rozdílům (katolicismus a kalvinismus) a zemské administrativě mají šest vlád a šest parlamentů. Proto zde vedle sebe existují cit i necitelnost, empatie i nedostatek taktu vůči *těm druhým*, náboženská tolerance vedle nesnášenlivosti, a také dost odlišně vnímané dějiny či historismus, které jsou bližší legendám nebo tradici než historickému poznání.

Od rozdělení univerzity v Leuven/Louvain (po našem odedávna Levna, Luvaň a dnes tedy Lovaň) na vlámskou a francouzskou a od vzniku kulturních společenství (vlámského, frankofonního a germanofonního) se sice federativní uspořádání prohlubuje i rozšiřuje (viz třeba Lombardskou a Lambermontskou dohodu), ale také sílí snahy o rozdělení. Vlámští nacionalisté dokonce začali používat pojem *sametový rozvod*, což by měla být inspirace zánikem Československa v letech 1992–1993. (Snad lze předpokládat, že nebude jednou nahrazena inspirací balkánskou.)

Nejen tato geografická blízkost České republiky a Belgického království, nebo podobná historie, vzpomenuť už i u kronikáře tak řečeného Dalimila, nebo známá z doby vlády španělských a rakouských Habsburků, ale spíše příklad malé země s velkými zkušenostmi z evropské integrace i dezintegrace vedly Mezinárodní politiku k zastavení se u hesla *Belgie*. Snad nám jeho autoři pomohou pochopit, že Belgie není jen Brusel a Brusel není Belgie, stejně jako Česká republika není jen Praha, i když se mnozí snaží, aby tomu tak bylo.

Neovladatelná, nevysvětlitelná a nečitelná Belgie

Proměny institucí od dob Leopolda I. až do současnosti

Eduard Hulicius

Nejpozději od roku 2007 je častým tématem zahraničního zpravodajství nekončící politická krize v Belgii. Velké množství osobností a politických stran, nejasný systém dělení moci v poměrně mladém federálním státě a zavádějící paralely s Československem nijak nepomáhají snadno vysvětlit a pochopit, o co vlastně jde. Zatímco je dnes nemožné předpovědět, zda výsledek červnových voleb povede ke stabilizaci či dalšímu rozvratu belgické scény a jejího obrazu ve světě, můžeme načrtnout kontury, ve kterých se tato scéna pohybuje, a jejich původ.

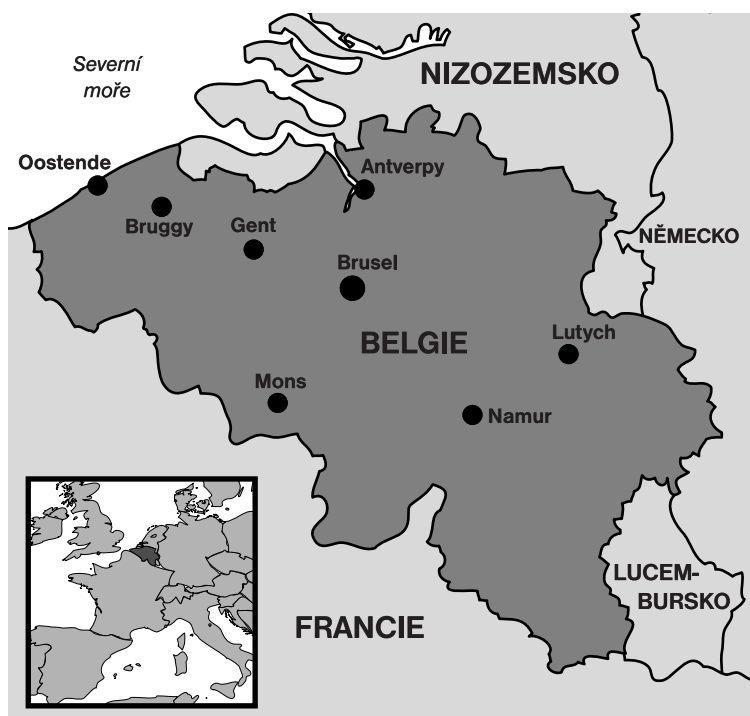
Pokud by se měly jednou větou popsat institucionální příčiny současného politického patu v Belgii, šlo by to takto: „K jednoduché vertikální struktuře státní správy stát – provincie – komuny byly v průběhu posledních čtyřiceti let přidány dvě suplementární úrovně, regiony a (jazyková) společenství,

které postupně predovaly ostatní části, až došlo k současnému stavu zablokovaného federalismu.“

Od občanské monarchie k jazykovému radikalismu

Belgie se za 180 let své existence opakovaně potýkala s dlouhodobými problémy, které příliš neomezovaly její hospodářský a společenský rozkvět a blahobyť. Stát, který vznikl v roce 1830, měl ve vlnu dvě tradiční správní struktury – kolem 2800 komun (obcí), útvarů místní samosprávy s přímo volenými starosty a radními potvrzovanými ovšem vrchností. Komuny byly zformovány roku 1795 během inkorporace území do Francie. Vyšší úroveň mělo sedm (dnes deset) provincií, původně separátních územních útvarů v rámci Svaté říše (a Francie) spojených v 15. století osobami burgundských a habsburských panovníků v jednu správní entitu. Provincie (Brabant, Flandry, Limbursko, Lutyšsko, Henegavsko, Namursko a Lucembursko) byly, a to pouze na územně-tradičním, nikoli jazykovém principu, mimořádně silným zdrojem sebeidentifikace svých obyvatel – ještě roku 1790 se zformovaly během konzervativní protijosefinské revolvy ve „Spojené státy Belgické“ na konfederální bázi.

Osvícený první král Leopold I. a politický konsensus frankofonních liberálních a katolických elit pak umožnily roku 1830 poměrně bezbolestné vytvoření silného unitárního státu – občanské monarchie, jejíž král („Belgičanů“) nemá korunu a vlády se ujímá přísahou na ústavu. Dvoukomorový parlament byl volen na základě postupně rozšiřovaného volebního censu. Jediným

úředním jazykem byla francouzština – jazyk elit, ale ne jazyk až 70 procent populace, Vlámů.

Negativní zkušenost s absolutizujícím dirigismem předcházejícího holandského období vedl k poměrně liberální ústavě, která poskytovala řadu kompetencí a odpovědnosti komunám, jejichž kontrola byla svěřena centralizované vládě v Bruselu.

Provincie měly především ceremoniální úlohu, jejich guvernéri jmenovaní králem však byli odpovědní za veřejný pořádek. Až do 20. století si panovník ponechal i významný vliv na záležitosti obrany.

Belgie měla ovšem ještě před svým „potvrzením“ velmocenskou londýnskou konferencí roku 1839 dvě vrozené vady. Otázka delimitace státní hranice byla vyřešena už v roce 1866 (šlo zejména

o maastrichtskou část Limburska). Otázka jazykově-národnostní se vyvíjí dodnes.

První vyrovnávání se s dvoujazyčností populace (několik let před smrtí si Leopold I. povzdchl: „Belgie nemá národnost a vzhledem k charakteru jejích obyvatel ji mít nikdy nebude.“) bylo pouze administrativního rázu. Roku 1878 byla v provinciích severní části země vlámsčina zrovnoprávněna v úředním styku s francouzštinou – tím vznikla jazyková hranice (*taalgrens, frontière linguistique*). Po první světové válce bylo v Belgii zavedeno všeobecné rovné volební právo (v obecních volbách i pro ženy), sociální legislativa a Vlámku byla přislíbena větší autonomie. Zákon z července 1921 zavedl v severní části země jediný úřední jazyk – vlámsčinu. Zároveň se pokusil definovat obtíž hraničních komun s jazykově smíšeným obyvatelstvem. Bruselská aglomerace a sousedící komuny si udržely statut lingvistické obojetnosti a zvláštní případy měly být vyhodnocovány v desetiletých intervalech.

Jediný předválečný jazykový census nepřinesl velká překvapení, ale první poválečný, z roku 1947, ukázal alarmující vývoj – ze smíšených komun se čtrnáct

posunulo k plné frankonifikaci a pouze jedna k vlámofoonizaci. Data byla v obavě ze zvyšování napětí ve společnosti zdeptané válkou a sporem o návrat krále Leopolda III. z exilu publikována až v roce 1953.

Konec padesátých let přinesl radikalizaci společnosti, která se plně rozvinula v další dekádě. Od studentských protestů

Myšlenka předávání kompetencí na nižší úroveň již v sedmdesátých, a zejména osmdesátých letech narazila na finanční limity – bez vlastních zdrojů nemohly regiony, a zejména společenství financovat své programy a politiky. Federální stát se velmi zvolna vzdává fiskální pravomoci a financování je tak řešeno převážně transfery z vyšší úrovně na nižší.

proti exkluzivnímu užívání francouzštiny na Expu 1958 přes spor o jazykový cha-

rakter Katolické univerzity v Lovani k rostoucímu úspěchu autonomistických (též komunitárních) stran stojících mimo tradiční pravolevé spektrum na obou stranách jazykové hranice. Po sobě následující vlády reagovaly úpravou jazykové hranice na základě censu roku 1961.

V letech 1962–63 byla stanovena do dnes platná jazyková hranice mezi vlámskou, valonskou a miniaturní německojazyčnou komunitou (v okresech na východě Belgie připojených v roce 1918) a bilingvní vlámsko-valonská oblast. Delineace země potvrdila existenci čtyř lingvistických regionů definovaných pro administrativní potřeby. Ustanovení bylo prosazeno pouze hlasy vlámské většiny poslanců. Správní reforma v této době také snížila razantně počet komun na méně než pětinu – zhruba 500. Administrativními úpravami již nešlo učinit více. Od poloviny šedesátých let připravovali vládní úředníci a právníci sérii zásad-

ních institucionálních reforem. Jejich vedlejším produktem bylo přijetí oficiální verze ústavy v nizozemštině roku 1967, plných 137 let po vzniku státu.

Belgické státní reformy

1. státní reforma představená roku 1970 znamenala podle slov tehdejšího premiéra Gastona Eyskense „Konec taťkovy Belgie“ a byla první v sérii ústavních kroků k federalismu. Vlámské, valonské a miniaturní německojazyčné kulturní společenství získaly autonomii v kulturních záležitostech. Útvary byly rozděleny podle provinčních hranic, s výjimkou Brabantu, jež nově rozdělení protínalo. Brusel a jeho

okolí si ponechaly zvláštní, dvoujazyčný statut. Úprava ústavy také předeslala možnost vzniku regionů na teritoriálním principu a s metou hospodářské samovlády. Nově vytvořené instituce dosud odvozovaly svou legitimitu od celostátních orgánů a byly obsazovány delegačním principem. Také byla rovněž stanovena některá opatření jako dohoda o potřebě dvoutřetinové většiny při hlasování o komunitární problematice nebo pravidlo jazykové parity ve vládě, která musí být složena z 15 členů; pro účely jazykové parity se nepočítá s premiérem.

Rozšíření odpovědnosti kulturních společenstev bylo reflektováno v **2. stát-**

ní reformě roku 1980 zkrácením pouze na společenství – každé s radou (zastupitelským orgánem) a vládou. Změna reflektovala přesun odpovědnosti i mimo kulturní oblast – do sféry zdravotní a sociální. Zároveň formálně vznikly dva regiony – Flandry a Valonsko – každé rovněž s radou a vládou. Ve Flandrech byly orgány obou útvarů sloučeny, zatímco Frankofonie/Valonsko především kvůli překryvu v oblasti Bruselu a německých okresů zůstaly odděleny. Z hraničních smíšených komun se staly „komuny s příslušenstvím“, úřední povinnosti poskytovat informace a služby občanům v obou jazycích a zároveň s jistou jazykovou au-

Tabulka 1: Belgické volené instituce

Instituce	Členů / funkční období / sídlo	Způsob obsazení
Federální parlament		
Poslanecká komora	150 / max. 4 roky / Brusel	88 voleno vlámskými občany (79 v 5 jednojazyčných volebních okrscích, 9 v okrsku BHV) +62 valonskými občany (49 v 5 jednojazyčných vol. okrscích, 13 v BHV)
Senát	71 (+3) / max. 4 roky / Brusel	40 přímo volených senátorů (25 vlámskými a 15 valonskými občany) + 21 nominováno parlamenty společenství (10 vlámským, 10 valonským a 1 německým) +10 kooptovaných ostatními senátory (6 Vlány a 4 Valony) poměrně podle výsledků přímé volby. Nárok na křeslo v senátu mají také princové královské krve starší 18 let, dnes jsou 3.
Flandry		
Vlámský parlament	124 / 5 let / Brusel	118 občany regionu +6 voliči voličími v bruselském regionu vlámské strany
Valonsko		
Valonský parlament	75 / 5 let / Namur	75 občany regionu
Parlament Fr. společenství	93 / 5 let / Brusel	74 členů val. parlamentu (bez 1 německého poslance) +19 zástupců valonské jazykové skupiny bruselského regionálního parlamentu
Parlament německojazyčného společenství	25 (+x) / 5 let / Eupen	25 občany německojazyčného společenství. Členy s konzultativním hlasem jsou německy hovořící poslanci parlamentu evropského, federálního, valonského a lutyšské provinční rady
Brusel-hlavní město		
Bruselský regionální parlament	89 / 5 let / Brusel	72 voleno občany Bruselu na kandidátkách valonských a 17 na kandidátkách vlámských stran
Bruselský frankofonní parlament	72 / 5 let / Brusel	72 valonských poslanců regionálního parlamentu
Rada Komise vlámského společenství	17 / 5 let / Brusel	17 vlámských poslanců
Spojené shromáždění společné komise společenství	89 / 5 let / Brusel	poslanci Bruselského regionálního parlamentu.

tonomií na Společenství, v němž se nachází.

3. státní reforma se odehrála v letech 1988–89: vznikl region Brusel-hlavní město, skládající se z 19 městských komun a rovněž obdařený vlastní radou a vládou. Společenství také získala další sféru odpovědnosti – vzdělávání, zatímco regiony byly dále konsolidovány a částečně zodpovědný za dopravu a veřejné práce.

4. státní reforma byla nejvýznamnější – úpravou ústavy a dalším posílením fiskální a politické moci regionů vznikla z Belgie federace. Od 14. července 1993 zní první věta ústavy: „Belgie je federální stát složený ze společenství a regionů.“ Od roku 1995 se zastupitelstva federálních částí vybírají v přímých volbách. Byl zreformován federální parlament a provincie Brabant se rozdělila na dvě – vlámskou a valonskou.

5. státní reforma proběhla v roce 2001. Formou tzv. Lambermontských a Lombardských dohod získala společenství a regiony dodnes držené nástroje a odpovědnosti.

Nejméně od roku 2007 probíhající politické spory o *6. státní reformu* vyplývají z politické neochoty vyřešit poslední ožehavé problémy opominuté v minulých kolech reformy, v oblasti institucionální jde hlavně o otázku Bruselu a jeho okolí, tzv. okrsku Brusel-Halle-Vilvoorde.

Zdroje nedorozumění

Popis institucionálního vývoje plně nepostihuje důvody nesouladu a nedorozumění. Hlavní strategickou příčinou jsou peníze, taktickou obtíž pak fragmentace stranického systému.

Myšlenka předávání kompetencí na nižší úrovně již v sedmdesátých, a zejména osmdesátých letech narazila na finanční limity – bez vlastních zdrojů nemohly regiony, a zejména společenství financovat své programy a politiky. Federální stát se velmi zvolna vzdává fiskální pravomoci a financování je tak řešeno převážně

Tabulka 2: Rozdělení kompetencí (2010)

Instituce	Kompetence
Federální stát	zahraniční politika, obrana, sociální zabezpečení, zdravotní péče (pojištění, financování nemocnic), spravedlnost, vnitro (zejm. bezpečnost), věda a výzkum (pouze letecký a vojenský), doprava (železnice, bruselské letiště), fiskální politika
Regiony	hospodářství, zaměstnanost, energetika, veřejné práce a doprava, místní rozvoj a plánování, ochrana přírody a vodních zdrojů, zemědělství, rybářství, správa a organizace komun, provincií a meziměstských organizací, rozvojová pomoc a zahraniční obchod; 12 typů regionálního zdanění, kontrola financování kampaní politických stran
Společenství	kultura (ochrana památek, turismus, média), jazyková politika, „osobní záležitosti“ (ochrana mládeže, rodinná politika, péče o postižené, přestárlé, gender, integrace přistěhovalců), vzdělávání (od školek po univerzity), zdravotní péče (prevence, domácí péče, duševně choří)

transfery z vyšší úrovně na nižší. Každé jednání o výši budoucích transferů představuje konflikt sám o sobě.

Ten je zosťren množstvím jednajících – v sedmdesátých letech se kromě vzniku nových stran (zelení, autonomisté) rozvolnil klasický politický systém. V roce 1978 se dosud jednotná křesťanská a socialistická strana rozdělila na dvě jazykové odnože, čímž se automaticky zdvojnásobil počet partnerů při politických jednáních. Liberálové podobný krok učinili dokonce již v roce 1972. Následkem byla rychlá frekvence střídání vládních koalic. Začal tak přirozený odstředivý proces, jehož výsledkem je dnes bližší vztah ideologických odpůrců jednoho jazyka spíše než k politickým soudruhům z druhé strany jazykové hranice. Na mysli čelných politiků (kteří navíc často stojí v čele koalic menších subjektů spíše než jednotných stranických bloků) tak musí být neustále často rozdílné rozložení koalic na nižších a vyšších úrovních.

Pět chybějících minut politické odvahy

Dnešní blokáda není však způsobena tolik osobnostmi a stranami jako principem minulých vyjednávání a dohod. Na jednu

stranu se při státních reformách opravdu zásadní otázky (Brusel, smíšené komuny) odsouvaly na další kolo jednání. Na druhou stranu probíhala jednání o změnách podle pravidla kompenzací – navýšení investic do valonských železnic muselo odpovídat zvýšené investování do vlámských dálnic, a to rovným dílem. Přesunutí vzdělávací politiky na nižší úroveň vyžadované Vlámky muselo být kompenzováno celkovým zvýšením financování, zejména v Bruselu. A tak dále. A dnes již není příliš ani kam ustupovat, ani co měnit, ani za co měnit.

Což je samozřejmě politický nonsens. Je odpovědností belgických politiků přesně podle oslavovaného principu chladných hlav a výživných kompromisů nalézt způsob, jak se posunout dále. Nejspíše dojde k další státní reformě, jejímž výsledkem může být zánik zvláštního postavení Bruselu, ale také třeba jen úprava jeho hranic a zvýšení jeho rozpočtu o půl miliardy euro. Žádané by bylo zejména institucionální zeštíhlení. K tomu by ovšem bylo potřeba především 5 minut politické odvahy, které pro sebe neúspěšně žádal odcházející premiér Yves Leterme již před šesti lety.

Zdroje

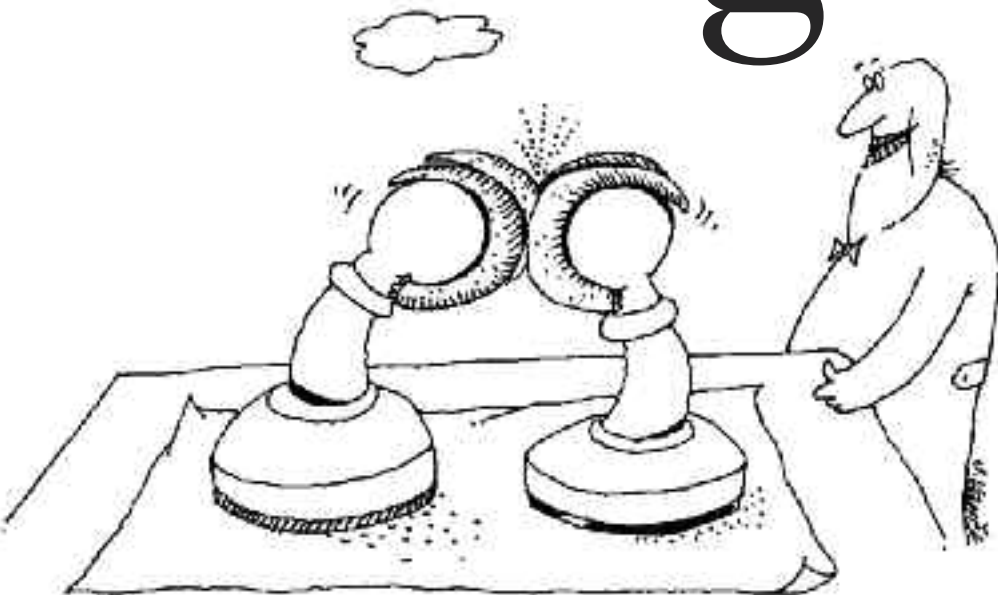
- Manhès, Yves: Histoire des Belges et de la Belgique, Paris 2005, str. 175
- Roegiers, Patrick: La Belgique, Le Roman d'un pays, Paris 2005, str. 39
- Belgium – A Historical View, Brussels, 2005, str. 40

Eduard Hulicius žije v Bruselu.

Napsal Dějiny Belgie a Lucemburska, které vyšly v nakladatelství Libri.

Hulicius@seznam.cz

Historie jazykových zákonů a konfliktů v Belgii

Jaromír Kadlec

Krátce po vypuknutí červencové revoluce ve Francii v roce 1830 začal povstáním v Bruselu boj Belgičanů za nezávislost. Odboj se rychle rozšířil do jižních provincií a nizozemské vojsko se marně pokoušelo povstání potlačit. Dne 4. října 1830 vyhlásila prozatímní vláda složená z katolíků a liberálů samostatnost devíti belgických provincií a 3. listopadu téhož roku si 30 tisíc belgických voličů zvolilo svůj Národní kongres.

Největší katastrofa v dějinách Flander?

První belgická ústava z roku 1831 byla velmi centralistická, neboť nově vzniklý stát chtěl eliminovat partikularismus a posílit jednotu země. Jediným úředním jazykem se stala francouzština, ačkoli mateřským jazykem většiny obyvatel byl některý z dialektů nizozemštiny (vlámský, brabantický nebo limburský) nebo některý z dalších jazyků vzešlých z latiny (valonština, pikardština, lotrinština). V Bruselu

žilo v té době pouze 15 procent francouzsky mluvících obyvatel, většinou potomků Francouzů, kteří se zde usadili v předchozí době. Francouzština však byla přesto považována za důležitou součást národní identity vyjadřující nezávislost na Nizozemsku. Společenská elita navíc obdivovala Francii a francouzština se těšila ve vyšší společnosti velké vážnosti jakožto jazyk osvícenství a civilizace. Ve školách, v soudnictví a ve státní správě se užívala výhradně francouzština. Francouzsky

mluvila šlechta a buržoazie, zatímco lid hovořil i nadále ponejvíce vlámsky nebo valonsky.

Vlámové se jen obtížně vyrovnávali se ztrátou jazykových práv získaných za vlády Viléma Oranžského. Mnozí belgičtí politikové a intelektuálové se netajili tím, že chtějí jazykově asimilovat veškeré vlámsky hovořící obyvatelstvo, jehož jazyk pro ně neměl žádnou hodnotu, a připravit zemi na spojení s Francií. Nemůže nás tedy překvapit, že řada belgických občanů považuje belgickou revoluci dodnes za jednu z největších katastrof v dějinách Flander. Jazykové spory vypukly téměř okamžitě po vytvoření samostatného belgického státu a od čtyřicátých let 19. století je možné již hovořit o „jazykové válce“. Vlámové založili řadu sdružení, často velmi militantních a požadujících opětovné připojení k Nizozemsku, sepisovali petice a poukazovali na jednotu nizozemského jazyka užívaného ve Flandrech a v Nizozemsku. Za největší nepřátele lidu byli považováni pofrancouzštění a frankofilští Vlámové. Již v roce 1840 se Vlámové v jedné z prvních peticí obrátili na vládu s požadavkem na užívání vlámsštiny v obcích a provinčních orgánech na území Vlámška. Požadovali také, aby státní úředníci ve Vlámsku ovládali vlámsštinu a aby bylo možné užívat tento jazyk v soudnictví a ve školství. Domáhali se také založení Vlámské akademie. V roce 1860 zaznělo poprvé heslo, se kterým se můžeme setkat i v dnešní Belgii: *Of België met onze rechten, of onze rechten zonder België* (Belgie s právy pro nás, nebo naše práva bez Belgie). Vlámové dosáhli postupně zrovnoprávnění svého jazyka s francouzštinou. V roce 1880 žilo v Bruselu 57 procent Vlámů a 39 procent francouzsky mluvících obyvatel, ale nizozemština, které se ve všech francouzských textech říkalo vlámsština, byla zavedena do základních škol až v roce 1883 a od roku 1889 mohli nizozemsky mluvící obyvatelé používat svůj jazyk i při ústním jednání u soudu. V roce 1898 se nizozemština stala druhým úředním jazykem země. Ve Flandrech se mluví o *Gelijheidswet*, tedy zákonu o zrovnoprávnění. Zákon se však uplatňoval v praxi jen pozvolna a francouzština si uchovávala i nadále výsadní

postavení. Stoupenci nizozemštiny, které označovali jejich odpůrci slovem *flamingants*, požadovali „ponizozemštění“ Univerzity v Gentu, které však frankofilská vlámská velkoburžoazie odmítala.

Sporná jazyková hranice

V průběhu první světové války vzniklo v belgické armádě hnutí odporu známé pod názvem *Frontebeweging*. Jeho cílem bylo bojovat proti urážkám, pohrdání a ponižování vojáků francouzsky mluvícími důstojníky, kteří neovládali nizozemštinu. Přibližně 80 procent prostých vojáků tvořili Vlámové, na jejichž hroby bylo napsáno francouzsky *Mort pour la patrie*. Zvláště netolerantní byli k Vlámům z důvodu jejich „germánského původu“ francouzsky mluvící obyvatelé Bruselu. Mnozí z nich věřili, že vlámsčina zanikne, a pořádali přednášky o nutnosti „romanizovat Belgii“. Na počátku roku 1915 rozšiřovali Valoni hromadně brožuru nazvanou *La politique belge*, v níž se můžeme dočíst, že po skončení války bude zapotřebí zrušit poslední jazykové zákony a vnutit všemu obyvatelstvu francouzštinu. Od této doby se francouzsky mluvící obyvatelé Bruselu většinou ztotožňují s belgickým státem, Vlámové jsou proti Belgii a Valoni vystupují proti federaci a prosazují svůj region.

Po roce 1919 si většina Vlámů přála, aby byla nizozemština skutečně užívána ve státní správě a na všech stupních škol. V Belgii byla vytvořena jazyková hranice mezi Valony a Vlámami na základě průzkumu užívání jazyků. V roce 1921 rozhodla belgická vláda o vytvoření tří jazykových regionů: vlámské části na severu (kde bylo ještě možné užívat francouzštinu), frankofonní části na jihu (kde nebylo možné, i přestože tu žilo hodně Vlámů, užívat nizozemštinu) a bilingvního Bruselu, kde však mluvila většina obyvatel nizozemsky. Vyhlášení Bruselu za dvojjazyčnou oblast bylo jednoznačným vítězstvím francouzsky hovořících obyvatel, neboť tento statut jim umožňoval získat postupně převahu nad Vlámami v hlavním městě. Původně měl tento zákon chránit frankofonní menšinu v Bruselu, zatímco dnes slouží hlavně pro ochranu práv nizozemsky mluvících obyvatel hlavního města. Podle zákona se měla jazyková hranice měnit podle výsledků sčítání lidu pro

váděného jednou za deset let. Na Univerzitě v Gentu se jako na první belgické univerzitě začalo v roce 1932 přednášet nizozemsky. Zákon z roku 1932 vyhlásil nizozemštinu úředním jazykem Vlámů a francouzštinu úředním jazykem Valonska. Francouzština přestala být jazykem vlámské společenské elity a do řady vlámských obcí, které byly až do té doby spravovány ve francouzštině, byla poprvé od dob Viléma I. zavedena nizozemština. Dvojjazyčný statut si uchoval pouze Brusel a některé obce nacházející se na jazykové hranici mezi Vlámskem a Valonskem, pokud v nich žilo nejméně 30 procent příslušníků jazykové menšiny. Všichni státní úředníci pracující v těchto obcích museli ovládat oba jazyky a občan měl právo jednat s úřady v jazyce, který si sám zvolil.

V šedesátých letech se vyostřily spory mezi Valony a Vlámami a mezi Vlámami a francouzsky mluvícími obyvateli Bruselu. Vlámové protestovali zejména proti „pohyblivé“ jazykové hranici, neboť území francouzsky mluvícího obyvatelstva se každých deset let zvětšovalo o několik kilometrů, a požadovali stanovení definitivní jazykové hranice mezi oběma skupinami obyvatel, která byla posléze vymezena v roce 1962. Z důvodu malé důvěryhodnosti výsledků sčítání lidu uskutečněného v letech 1930 a 1947 bylo rozhodnuto, že jazyková hranice bude stanovena na základě nového průzkumu. Pro přičlenění k Valonsku nebo Vlámku bylo rozhodující, k jakému jazyku (francouzštině nebo nizozemštině) se přihlásí většina obyvatel obce. Čtyřicet vlámských obcí, ve kterých žilo 23 250 obyvatel, bylo převedeno z valonských provincií

do provincií vlámských nebo do vlámské části provincie Brabant a pětadvacet valonských obcí s 87 450 obyvateli bylo přeřazeno z vlámských provincií do provincií valonských nebo do valonské části provincie Brabant. Proti nové jazykové hranici vystupovali hlavně Valoni, kteří napadali metodiku provedeného průzkumu i jeho výsledky. Zákon také upravoval postavení Valonů a Vlámů žijících v jazykově smíšených obcích nazývaných v Belgii většinou *communes à facilités*. Tyto obce, které nejsou z právního hlediska považovány za dvojjazyčné, byly vyjmuty proto, aby byla usnadněna integrace francouzsky mluvící populace ve Vlámku a nizozemsky hovořících obyvatel ve Valonsku. Autoři zákona se totiž mylně domnívali, že jazykové menšiny budou postupně asimilovány a problémy se vyřeší samy.

Kompetence kulturních společenství však byly velmi omezené, a proto bylo z jejich názvu odstraněno přídavné jméno kulturní a nová společenství získala v roce 1980 další kompetence v oblasti zdravotnictví a sociálních věcí. Byly posíleny rovněž kompetence Valonského regionu a Vlámského regionu, avšak kompetence Bruselského regionu uznaného již v roce 1970 se nezměnily.

Konflikt o univerzitu v Lovani

V roce 1968 se vyhroutil spor o lovaňskou katolickou univerzitu. Na této univerzitě nacházející se na vlámském území se totiž mohlo z důvodu výjimky ze zákona vyučovat nizozemsky i francouzsky. Vlámové požadovali zrušení výjimky a odchod Valonů z univerzity. Frankofonní studenti zpívali francouzskou hymnu na balkóně lovaňské radnice a pozvali do Lovaně rovněž bývalého předsedu vlády Jeana Duvieusarta, jenž ve svém projevu obhajoval dvojjazyčnost univerzity a prohlásil, že Valon, který se učí vlámsky, je zvrácený. Vlámové považovali aktivity Valonů na

univerzitě za provokaci, ke které došlo jen několik let po stanovení jazykové hranice a zamezení územní rozpínavosti francouzštiny. Lovanská univerzita se nakonec rozdělila na dvě části a frankofonní Belgičané si postavili „novou Lovan“ (*Louvain-la-Neuve*) na zelené louce v provincii Valonský Brabant, nedaleko Ottignies. Rozdělena byla také *Université libre de Bruxelles* (*ULB* a *VUB*).

Jazykové zákony však neumožňovaly provést zásadní reformu státu a jeho kompetenci požadovanou Valony i Vlámů, a Belgičané proto museli čtyřikrát měnit svou ústavu. Ústavní změny z let 1970 a 1980 vytvořily v Belgii společenství a regiony a reformy uskutečněné v letech 1988–1989 a 1993 přeměnily Belgii i přes protesty frankofonních obyvatel Bruselu na federaci. V roce 1970 vznikly v zemi čtyři jazykové regiony (nizozemský, francouzský, německý a bruselský). Na základě požadavku frankofonních Belgičanů z Valonska i Bruselu na ekonomickou samostatnost byly vytvořeny tři regiony (valonský, vlámský a bruselský) a na přání Vlámů usilujících o kulturní autonomii vznikla tři kulturní společenství (francouzské, vlámské a německy mluvící). Kompetence kulturních společenství však byly velmi omezené, a proto bylo z jejich názvu odstraněno přídavné jméno kulturní a nová společenství získala v roce 1980 další kompetence v oblasti zdravotnictví a sociálních věcí. Byly posíleny rovněž kompetence Valonského regionu a Vlámského regionu, avšak kompetence Bruselského regionu uznaného již v roce 1970 se nezměnily. Reforma provedená v letech 1988–1989 se týkala proto hlavně Regionu Hlavní město Brusel. Byl vytvořen parlament a vláda tohoto regionu. Tato reforma opět posílila kompetence regionů a společenství. Regiony dostaly na starost mimo jiné dopravu a společenství byla pověřena správou

školství. Reforma státu započatá v roce 1970 byla završena v roce 1993. Belgie se stala federací a většina kompetencí byla převedena na regiony a společenství. Úvodní věta prvního článku belgické ústavy, která zněla „Belgie je rozdělena na provincie“, byla změněna na „Belgie je federální stát, který je tvořen společenstvími a regiony“. V roce 2001 byly převedeny na společenství a regiony ještě další kompetence (zemědělství, správa a kontrola obcí a zahraniční obchod).

Nejistý osud Bruselu

Je pravděpodobné, že reformy v Belgii ještě neskončily. Řada Valonů by chtěla zrušit Francouzské společenství, do kterého patří i francouzsky mluvící obyvatelé Bruselu. Někteří členové valonské vlády poukazují na to, že musí financovat 80 procent projektů Francouzského společenství a že vláda společenství nevěnuje jejich názorům patřičnou pozornost. Velkým problémem zůstává zejména postavení Bruselu. Vlámové mají strach o budoucnost nizozemsky mluvící menšiny v hlavním městě. Podařilo se jim prosadit, aby si devatenáct obcí tvořících bruselskou aglomeraci uchovalo dvojjazyčný statut a aby obce obklopující tuto aglomeraci zůstaly vlámské. Vlámští nacionalisté si přejí, aby byl Brusel navrácen Vlámku a jejich valonští odpůrci plánují vytvoření koridoru, který by spojil bruselskou aglomeraci s Valonskem. Ve skutečnosti je ovšem nemožné si představit, že by Vlámové nebo frankofonní obyvatelé Bruselu ovládli hlavní město, a ještě obtížnější je si představit, co by bylo s Bruselem v případě rozdělení země na dvě části.

Jaromír Kadlec je

docentem na katedře romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

kadlec@ffnw.upol.cz

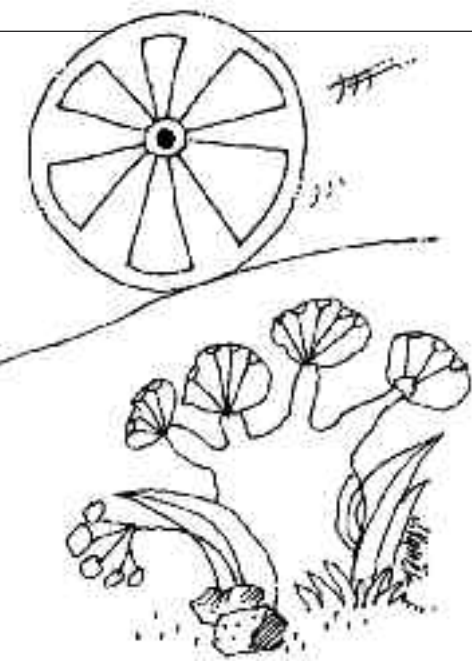

Belgická koloniální traumata

Vilém Řehák

Osobní sny, snaha povýšit Belgii mezi tehdejší světové velmoci a ekonomické zájmy krále Leopolda II. stály v poslední čtvrtině 19. století za počátkem belgického angažmá v srdci Afriky. Belgie podobně jako Francie zůstala v Africe aktivní i po vyhlášení nezávislosti Konga. Problematická minulost se ovšem na vztazích obou zemí i na rozvojové politice Belgie podepisuje dodnes.

Následník belgického trůnu Leopold II. projevoval již od dětství enormní zájem o geografii a došel k závěru, že Belgie je malá země s omezeným ekonomickým potenciálem, a proto nutně potřebuje mít zámořskou

kolonii. Po svém nástupu na trůn v roce 1865 začal tuto vizi realizovat...

Svobodný stát Kongo

Ekonomické zájmy ovšem maskoval altruistickými pohnutkami jako prozkoumání oblastí kolem řeky Kongo a boj proti arabským otrokářům. Za tímto účelem založil Mezinárodní africkou asociaci, jejímž byl předsedou. Najal do svých služeb H. M. Stanleyho, objevitele toku řeky Congo, a vyslal jej na pětiletou misi do Afriky. Jeho úkolem bylo podepisovat smlouvy s místními náčelníky, které belgickému králi garantovaly obchodní monopol a právo na půdu a výběr daní. Současně král rozehrál velkou diplomatickou hru ve snaze dosáhnout mezinárodního uznání Svobodného státu Kongo. Triumfu dosáhl na Berlínské konferenci (1884–1885). Ač sám nebyl jejím účastníkem, získal faktické právo na Kongo za předpokladu volné plavby po řece a volné misijní činnosti a obchodu. To se ovšem nestalo, misie zde mohly působit jen belgické katolické a volný obchod trval pouze pět let, než se začalo vybírat dovozní clo.

Od roku 1890 se začaly objevovat první negativní zprávy o situaci v Kongu. Kritice byl podroben především systém nucených prací. Afričané pracovali na obchodních stanicích jako nosiči, při stavbě železnice, při lovu slonoviny, sběru kaučuku a později v dolech a jako řadoví členové konžské armády *Force publique*. Do služeb belgického

krále ovšem nevstupovali dobrovolně, ale pod tíhou enormního teroru, který byl v zemi nastolen. Náčelníci byli nuceni na základě podepsaných smluv, kterým nerozuměli, a pod hrozbou vypalování vesnic dodávat pracovní sílu. Při sběru kaučuku, který se stal základem pro ekonomický boom Konga, mělo nedodržení povinného minimálního odběru za následek fyzické násilí, bití, smrt. Standardní praxí byly nájezdy a zajišťování žen a dětí, jejichž vykoupení bylo podmíněno prací pro koloniální správu. Afričané nedostávali plat, strava byla minimální, šířil se hlad a nemoci. Jejich postavení bylo srovnatelné s postavením otroků v Novém světě. Odborné odhady hovoří o tom, že v letech 1880–1920 se počet obyvatel Konga snížil o polovinu, tj. asi o 10 milionů osob.

Král však mohl být spokojen. V Kongu emitoval obligace v hodnotě půl miliardy dnešních dolarů, které byly investovány nikoli v Africe, ale v Evropě (například královský zámek v Laekenu). Osobní zisk, který mu kolonie přinesla, je odhadován přes miliardu dolarů. Poppe označuje vztah Belgie ke Kongu jako „bezuzdnou hrabivost“. Další miliardu dolarů pak získal král od belgického státu poté, co mu v roce 1908 kolonii po několikaleté systematické mediální a diplomatické kampani proti způsobu správy Konga odprodal.

Belgické Kongo

Převedení Konga pod ministerstvo kolonií znamenalo ukončení největších excesů a vyhlášení reformem. Nedošlo ale k žádné změně filosofie systému a základními stavebními kameny nadále zůstaly koloniální administrativa, katolické misie a velké obchodní společnosti. Místní administrativa však byla jen pasivním vykonavatelem příkazů z Bruselu, kam byla centralizována správa kolonie. Na nejnižší úrovni vyko-

návaly správu lokální tradiční autority, loajální vůči Bruselu (v opačném případě byli náčelníci nahrazeni novými náčelníky, které si Brusel sám vybral). Afričané ani Evropané žijící v Kongu neměli volební právo, první komunální volby se uskutečnily až na konci padesátých let a první parlamentní volby až v roce 1960.

Stengers uvádí tři velké ideje, na nichž Belgické Kongo stálo. Zprvce byla koloniální politika vnímána jakou součástí národního díla a Kongo jako desátá belgická provincie. Zadruhé byla belgická přítomnost vnímána jako civilizační mise spojená se zvýšením úrovně života, zdravotnictví, školství a s evangelizací. Šíření katolictví bylo

Podíl Konga na belgickém obchodě poklesl v uplynulých padesáti letech z pěti procent téměř na nulu a zájem Belgie o Kongo se zmenšuje. Analogicky na druhé straně i Kongo dnes má z hlediska rozvojové pomoci důležitější partnery než Belgii, například Čínu.

úspěšné již od samých počátků, zdravotní péče se začala zlepšovat až po první světové válce, úroveň života se zlepšila jen u části vzdělaných Afričanů žijících ve městech (tzv. *évolués*) a vzdělávací politika skončila fiaskem. Školství totiž bylo v rukou misí a důraz byl kladen na základní školství, katolické semináře a profesionální trénink pro nejnižší úroveň koloniální správy. Střední a vysoké školství chybělo, a tak při vyhlášení nezávislosti bylo v celém Kongu jen šestnáct vysokoš-

kolsky vzdělaných specialistů. Na druhou stranu v mnoha ohledech bylo Kongo rozvinutější než jiné africké kolonie (například dopravní síť).

Třetím pilířem byla ekonomická dimenze, kterou představoval především export surovin velkými společnostmi s kapitálovou účastí státu (např. *Société Generale*) a import belgické produkce. V přístupu Belgie ke Kongu i nadále převažovaly ekonomické motivy a do třicátých let přetrvávaly nucené práce, jen nebyly realizovány násilnou formou, ale uvalením vysokých daní z hlavy. Koloniální charta ex-

plicitně uváděla, že Kongo nesmí zatěžovat státní rozpočet. Ostatně, za sedmdesát let své přítomnosti Belgie investovala v Kongu tolik, kolik je polovina ročního belgického rozpočtu určeného na výplatu důchodů.

Nevyčteným čtvrtým pilířem pak bylo to, co Hochschild označuje jako politiku zapomnění, tedy zničení archivních dokumentů z doby Svobodného státu a snaha vytěsnit vzpomínky na nedávnou minulost z myslí lidí jak v Belgii, tak v Kongu. V obou případech se to podařilo vcelku rychle, průběh první světové války umožnil Belgii opustit nálepku viníka koloniálního násilí a stylizovat se do role oběti německé agrese. V Kongu se v rámci orální tradice nedávná historie smazala také velice rychle, částečně i proto, že řada místních náčelníků více či méně dobrovolně kolaborovala s belgickými kolonizátory, a tato etapa dějin se proto v orální historii často ani netradovala.

Dekolonizace

Bruselská politická scéna žila v představě věčné jednoty Belgie a Konga s postupným politickým vzděláváním obyvatel a předáváním politických práv. V Africe vrcholilo národněosvobozenecké hnutí, avšak Belgie celou situaci podcenila v domnění, že v Kongu se totéž stát nemůže. Do karet jí nahrávala řada faktorů: naprostá absence politického vědomí, snaha *évolués* přiblížit se evropskému stylu života, absence kontaktu mezi *évolués* z různých částí Konga. To se však rychle změnilo. Zavedení laického školství a vznik první konžské univerzity v roce 1954 vyvolaly ostrý odpor misí a Kongo poprvé zažilo ostrou politickou akci. Na bruselském Expu v roce 1958 se potkali *évolués* z různých částí Konga, mezi nimiž rezonovaly ohlasy vývoje v Ghaně a Guineji, a belgická vláda vydala první oficiální dokument s jasně stanoveným harmonogramem politické emancipace Konga. Hovořilo se o třiceti letech, ale události nabraly rychlý spád. Vznikly první politické strany, v lednu 1959 propukly velké lidové bouře, a protože belgická veřejnost odmítala alžírský scénář a nasazení síly, došlo k dohodě o plné nezávislosti Konga k 30. červnu 1960.

Belgie však v Africe zůstala. Den před vyhlášením nezávislosti byla podepsána smlouva o přátelství, pomoci a spolupráci mezi oběma zeměmi. Belgie sehrála také významnou roli v následně hluboké politické krizi. Již od prvních dní nezávislosti se Kongo utápělo ve vnitřních sporech mezi Národním konžským hnutím (premiér Patrice Lumumba), stranou Abako (prezident Joseph Kasa-Vubu) a regionální stranou Conakat z bohaté provincie Katanga (Moise Tshombe). Belgické korporace operující v Katanze udržovaly úzké vazby na místní politiky, na druhou stranu belgická vláda preferovala udržení jednoty země a na centrální úrovni podporovala prozápadního prezidenta před levicovým premiérem. V čele armády byl stále generál Emile Janssens, který odmítl jmenovat do vysokých funkcí Afričany, a vyvolal tím rozsáhlou armádní vzpouru. Následně Lumumba odvolal z funkcí celé belgické vedení armády a dosadil do čela konžské důstojníky. Vzpoura ale pokračovala dál. Zásah belgických jednotek na ochranu krajanů vyvolal zásadní odpor premiéra, který ukončil veškeré diplomatické styky s Belgií a obrátil se se žádostí o pomoc na OSN. Mezitím Tshombe s belgickou vojenskou podporou vyhlásil nezávislost Katangy. Přestože se belgické jednotky poté ze země stáhly a do země přišla neutrální mise OSN, splnil Lumumba svou hrozbu a začal jednat o vojenské spolupráci se Sovětským svazem. To byl impuls pro americké zpravodajské služby, aby se jej definitivně zbavily. Teprve nedávno Belgie oficiálně přiznala, že vrcholní politici o americkém plánu věděli a někteří důstojníci se na jeho provedení přímo podíleli.

Studená válka

Ani Lumumbova smrt ale situaci neuklidnila. Moc centrální vlády byla slabá, administrativa nepracovala, protože belgičtí úředníci odcházeli a neměl je kdo nahradit, v zemi vládla anarchie. Jednota Konga byla obnovena až v lednu 1963, ale neustálé boje mezi jednotlivými frakcemi pokračovaly a vyhrotily se po volbách na jaře 1965. V listopadu téhož roku se s americkou pomocí moci chopil náčelník generálního štábu Joseph Mobutu. Úzké

belgicko-konžské vazby přetrvaly v ekonomické oblasti, kde *Société Générale de Belgique* ovládala kolem 70 procent konžské ekonomiky. Mobutu vytvořil kolem své osoby a spřízněných elit autoritářský režim založený na korupci, klientelismu a represí. Belgické firmy získaly v ekonomice volné ruce výměnou za úplatky vládnoucím vrstvám. Politické vztahy se ale začaly zhoršovat. Mobutu posiloval roli státu na úkor zbylých pilířů, církve a velkých firem, a již v roce 1966 přerušil oficiální styky s Belgií. Ke zmrazení vzájemných vztahů došlo, když Mobutu bez náhrady znárodnil veškerý majetek zahraničních, tj. především belgických firem (1973). Jejich převedení na jednotlivé členy vládnoucí kliky vyvolalo rychlý bankrot, navíc ekonomická situace země se začala zhoršovat v důsledku klesajících cen vyvážené mědi a rostoucích cen dovážené ropy. Mobutu proto začal zahraniční investory lákat zpět, navrátil 60 procent znárodněného majetku a podepsal s Belgií novou dohodu o spolupráci. Vztahy obou zemí se normalizovaly, Belgie pomáhala při jednáních o restrukturalizaci narůstajícího zahraničního dluhu a v roce 1978 vojenským zásahem pomohla vládě vypořádat se s novým pokusem separatistů v Katanze. Americká a belgická podpora režimu vycházela z jeho strategické pozice ve studenovělečném konfliktu, mj.

Zdroje

- Hochschild, Adam (1999). *King Leopold's Ghost*. New York: Houghton Mifflin Company
- Meredith, Martin (2005). *The State of Africa*. London: Free Press
- Poppe, Guy (2010). *Belgique – Congo, 50 ans après: Des grands appétits à la frugalité*. Septentrion 2/2010
- Stengers, Jean (1989). *Congo. Mythes et réalité*. 100 ans d'histoire. Paris: Duculot.
- Colette Braeckman – blogy na www.lesoir.be
- Congo 60–10: Permanences et ruptures (12/6/2010)
- Congo retro: La Belgique doit-elle demander pardon? (3/5/2010)
- Congo retro: une colonie qui n'a rien coûté à la Belgique (24/4/2010)

i s ohledem na probíhající konflikt v sousední Angole. Režim v Kongu byl sice zkorumpovaný a autoritářský, ale také prozápadní.

Po roce 1990

Konec studené války samozřejmě tyto strategické konotace narušil a Spojené státy, Francie a Belgie začaly vyvíjet soustavný tlak na demokratizaci režimu. První neshody se objevily koncem 80. let ohledně výše umazání konžského dluhu, v roce 1991 Belgie vojensky zasáhla na ochranu svých občanů při nepokojích vyvolaných pomalým postupem jednání o demokratizaci země, v roce 1993 nebyl Mobutu jako jediná hlava státu pozván na pohřeb belgického krále Baudoina. Belgie si začala uvědomovat, že pro ni Kongo ztrácí na významu. Objem belgické pomoci se snížil na čtvrtinu a začala se vést celospolečenská diskuse o rozvojové pomoci vůbec. Ta byla dosud hluboce ovlivněna koloniálním duchem a směřována především do Konga, po roce 1990 se začíná diskutovat, zda nesměřovat pomoc do zemí, s nimiž nemá Belgie žádné vazby. Belgická média odkryla případy, kdy rozvojová pomoc znamenala profit pro belgické společnosti, méně již pro přijímající zemi. V roce 1999 byl po dlouhých diskusích přijat zákon o rozvojové spolupráci, který poprvé stanovil jasné priority a cíle (redukce chudoby, dosažení udržitelného lidského rozvoje, definice klíčových odvětví: zdravotnictví, školství, zemědělství, infrastruktura, sociální rozvoj a prevence konfliktů), a belgická vláda se zavázala (a nesplnila) zvýšit objem pomoci na OSN požadovaných 0,7 procenta HDP.

V téže době začala další fáze normalizace vzájemných vztahů. Zatímco v posledních letech Mobutuovy éry byly na bodě mrazu

a podobně i během krátké vlády Laurenta Kabily, který zatáhl střední Afriku do vleklé války, po nástupu Josepha Kabily a s blížícím se koncem války byly opětovně navázány bilaterální vztahy. Belgie se aktivně podílela na vyjednání míru, na přípravě voleb v roce 2006 a na výcviku konžské armády. Přetrvávající vysoká míra korupce v zemi však byla důvodem opětovného ochlazení vztahů a omezení rozvojové pomoci v roce 2008, Kongo během této roztržky uzavřelo konzulát v Antverpách, Belgie naopak konzuláty v Bukavu a Lubumbashi. Ministerstvo zahraničí začalo prosazovat, aby pomoc byla podmíněna dobrým vládnutím a bojem s korupcí. Zatím nicméně stále převažuje bezpodmínečný přístup, který razí ministerstvo rozvojové spolupráce a jehož výsledkem je aktualizace rámcové dohody o spolupráci a urovnání neshod v roce 2009.

Konec nostalgie

Vztahy v posledních letech jsou ovlivňovány především aktuálním politickým vývojem v Kongu, ale také vnitřními diskusemi v Belgii o podobě a směřování rozvojové pomoci. Faktem je, že podíl Konga na belgickém obchodě poklesl v uplynulých padesáti letech z pěti procent téměř na nulu a zájem Belgie o Kongo se zmenšuje. Analogicky na druhé straně i Kongo dnes má z hlediska rozvojové pomoci důležitější partnery než Belgii, například Čínu. V obou zemích již běh dějin ovládá nová generace, nijak nezatížená „duchem koloniální minulosti“, a doba nostalgie ve vzájemných vztazích tak je, zdá se, u konce.

Vilém Řehák vystudoval afrikanistiku-politologii (FF UK) a mezinárodní vztahy (FSV UK).

vilem.rehak@seznam.cz

Otto Mertens

Region Flandry a vytváření pozice v mezinárodním prostředí

„Miluji Belgii, protože existuje.

Nenávidím Belgii, protože existuje.“

Geert van Istendael: Belgický labyrint

Belgie je od roku 1993 státem s federálním uspořádáním. Její dva klíčové regiony, Valonsko, Flandry, vedly ke změně ústavy rozdílné důvody. Zatímco Valonsko mělo kvůli úpadku těžkého průmyslu ekonomické problémy a převzetí kontroly nad ekonomikou bylo pro dříve silný region hlavním stimulem, vlámové byli naopak motivováni kompetencemi v oblasti jazyka a kultury. Vzniknuší tři regiony (Flandry, Valonsko a Brusel) mají na starosti ekonomické otázky, životní prostředí, zaměstnanost apod. Do kompetencí tří společenství (vlámského, francouzského a německého) spadají záležitosti jazykové a kulturní politiky, vzdělávání, zdravotnictví aj. Každý region a každé společenství má vlastní vládu a parlament – protože se však region Flandry a vlámské společenství překrývají, došlo k jejich faktickému sloučení. V Belgii je tak nyní šest vlád a parlamentů, včetně těch federálních.

Federalizace Belgie měla zásadní vliv na rozdělení kompetencí v oblasti zahraniční politiky. Podle belgické ústavy má král (tedy federální vláda) vedoucí úlohu v zahraničních vztazích, nesmí tím však být

narušena pravomoc společenství a regionů navazovat mezinárodní vztahy. Utváření zahraniční politiky Belgie vychází ze dvou základních principů. Prvním principem je „*in foro interno, in foro externo*“, který znamená, že výlučné kompetence federalizovaných entit v domácí politice jsou automaticky uplatňovány i v zahraniční politice. Jednotlivé součásti federace tak mohou uzavírat smlouvy se třetími aktéry a mohou také vysílat své zástupce do zahraničí. Druhým principem je vzájemná rovnost belgických vlád, což má

v oblasti zahraniční politiky za následek, že všechny vlády se musí dohodnout na společném kompromisu, aby bylo možné dosáhnout společné pozice Belgie. Fakt, že vlády regionů a společenství požívají v oblasti zahraniční politiky značné autonomie na jedné straně a že federální vláda má mít podle belgické ústavy vedoucí úlohu v zahraniční politice, může vést k potenciálním konfliktům. Jejich řešení je stanoveno tak, že společenství a regiony užívají maximální nezávislosti, ale nesmí tím být ohrožena koherence zahraniční politiky celé federace.

V oblasti zahraniční politiky mají Flandry ve srovnání s jinými federalizovanými regiony zdaleka nejvyšší míru autonomie. Rakouské a německé země mohou uzavírat smlouvy s ostatními aktéry, ale pouze po získání mandátu od federální vlády. Švýcarské kantony sice mohou uzavírat smlouvy v oblastech, ve kterých mají vnitřní kompetence, ale pouze s regionálními vládami třetích zemí.

Prioritní oblasti v zahraniční politice

První vlámská vláda po vzniku federace v roce 1995 identifikovala v zahraniční politice pět priorit: posílení vlastní autonomie optimálním využitím mezinárodní spolupráce a kontaktů, obnovení přínosu Flander mezinárodnímu společenství,

podpora vlámské identity a vlámského obrazu v zahraničí, vyplnění legitimní pozice Flander v Evropě a ve světě a podpora mladých demokracií. V devadesátých letech tak bylo pro vlámské politiky jednou z hlavních priorit, aby Flandry, které byly pro mnoho států prakticky neznámé, vstoupily do povědomí potenciálních zahraničních partnerů – řada aktivit se tak koncentrovala na zviditelnění a vytváření image tohoto regionu. Neméně důležité bylo navazování bilaterálních kontaktů s ostatními státy a regiony a reprezentace

strategickou polohu či jednoduše připravenost přijmout Flandry za rovnocenného partnera.

Bilaterální vztahy

V rámci bilaterálních vztahů je na prvním místě Nizozemsko, nejen kvůli jazyku a kultuře, ale i kvůli spolupráci v oblasti infrastruktury či životního prostředí. Důležitou platformu pro spolupráci představuje Nizozemská jazyková unie, která poskytuje mimo jiné podporu katedrám nederlandistiky v zahraničí a stimuluje pře-

Je zřejmé, že Flandry chtějí hrát důležitější roli i v celosvětovém měřítku.

Ambice Flander v této oblasti prostupují většinu zahraničněpolitických dokumentů.

Priority zahraniční politiky sice stále zůstávají uvnitř EU, nicméně pozornost

Flander se začíná přesouvat i ke spolupráci s rychle se rozvíjejícími ekonomikami (Brazílie, Rusko, Indie a Čína), ale i s evropskými státy mimo EU.

v rámci mezinárodních organizací – mezi lety 1993 a 2008 bylo uzavřeno 33 výhradních smluv (27 bilaterálních a 6 multilaterálních) a téměř 360 smluv smíšených.

Tehdejší premiér Luc Van den Brande (v současnosti předseda Výboru regionů EU) vymezil devět kritérií, která měla být zohledněna při výběru potenciálních partnerů. Jedná se například o společný jazyk, geografickou blízkost, potenciál intenzity ekonomických a obchodních vztahů, potřebu podpory a spolupráce a možnost Flander k rozvinutí solidárních akcí,

klady nizozemsky píšících autorů do cizích jazyků.

Další skupinou zemí jsou, především z ekonomických důvodů, velké sousední státy – Německo, Francie a Velká Británie. Německo a Francie se podílejí největší měrou na vlámském exportu (celkem 33 procenta). I zde však mají Flandry tendenci k zesílené spolupráci na regionální úrovni – samostatné styky tak začaly navazovat se Severním Porýním-Vestfálskem v Německu a Nord-Pas-de-Calais ve Francii. Z ostatních evropských zemí stojí v popředí díky federální struktuře Ra-

kousko a španělský region Katalánsko, se kterým sdílejí Flandry společný zájem na těsnější regionální spolupráci v rámci Evropy.

Jako samostatná skupina jsou vnímány země střední a východní Evropy. Vedle bilaterálních smluv byl jako nástroj pro spolupráci vytvořen program, v jehož rámci bylo těmto zemím v průběhu devadesátých let poskytováno přibližně 10 milionů euro ročně na projekty v oblasti infrastruktury, vzdělávání či životního prostředí. V současnosti je tento program rozdělen na tři pilíře – v prvním jsou zahrnuty země z posledních dvou rozšíření EU (včetně Kypru a Malty), ve druhém pilíři jsou Chorvatsko, Makedonie a další země západního Balkánu (projekty se soustředí na oblast předvstupní spolupráce) a ve třetím pilíři se nacházejí Ukrajina a Moldavsko (spolupráce se zaměřuje na posilování demokracie a vytváření občanské společnosti).

Z mimoevropských zemí se mezi nejdůležitějšími partnery nachází Jihoafrická republika (JAR), se kterou uzavřely Flandry v roce 1996 smlouvu o spolupráci. Svou roli při tomto výběru hrál jak podobný jazyk a potenciál této země jako brány do celého jihoafrického regionu, tak samotná ochota JAR navázat s Flandry – federalizovanou entitou – kontakt. Na americkém kontinentu představují prioritu USA a provincie Québec v Kanadě. V Jižní Americe byly smlouvy o spoluprá-

ci uzavřeny s Chile, které bylo vybráno pro svou politickou stabilitu a ekonomický růst.

Mezinárodní organizace

Vedle bilaterálních vztahů hraje důležitou roli také vlámská politika vůči EU a jiným mezinárodním organizacím. Flandry chtějí provádět proaktivní a koherentní politiku vůči EU zejména v oblastech jejího financování, jazykového režimu v institucích EU, kulturní rozmanitosti aj. Jedním z dlouhodobých cílů, které vlámskému politickému sledují, je uznání Flander jako regionu s legislativní pravomocí (včetně prosazení hlasovacího práva v Radě EU a přímého přístupu k Evropskému soudnímu dvoru). Profilovým a opakujícím se tématem vlámské politiky vůči EU je posílení role regionů. Toho se snaží Flandry dosáhnout také v rámci sítě REGLEG, která sdružuje 73 evropských regionů s legislativní pravomocí a které v roce 2008 předsedaly. Specifický je způsob zastoupení Belgie v Radě EU. Pouze v jedné oblasti je Belgie reprezentována výhradně federální vládou. V dalších dvou se jedná o smíšené zastoupení s převažujícím federálním či regionálním vedením a čtvrtá je reprezentována výhradně regionálními ministry. Rotační princip, na jehož základě se jednotliví ministři střídají, je určen po půlročních intervalech. Rybářství je vždy reprezentováno vlámským ministrem s podporou federálního a zemědělství vždy fe-

derálním ministrem s podporou obou regionálních. V rámci současného předsednictví předsedají Flandry oblasti vzdělávání, mládeži, sportu a životnímu prostředí a asistují federálním ministrům v oblastech zaměstnanosti, sociálních věcí a energetiky. Organizačně mají Flandry na starosti neformální zasedání rady pro životní prostředí a vzdělávání.

Flandry si v průběhu devadesátých let vytvořily vazby na řadu mezinárodních organizací – ILO, UNESCO, Radu Evropy či OECD. Způsob práce v těchto organizacích zahrnuje především účast na konferencích a na zasedáních odborných pracovních skupin, ale i schůzky na ministerských úrovních. Důležité je také poskytování expertíz v konkrétních oblastech. Přidanou hodnotou těchto aktivit je možnost prohloubení bilaterálních vztahů v multilaterálním prostředí a posílení mezinárodního postavení Flander ve světě.

Konsolidace zahraniční politiky

Zatímco v devadesátých letech minulého století bylo maximum pozornosti věnováno vytvoření a zakotvení „značky“ Flander v mezinárodním společenství, v průběhu posledního desetiletí dochází ke konsolidaci a prohlubování spolupráce v jednotlivých oblastech s již zavedenými mezinárodními partnery. Flandry si postupně vytvořily síť diplomatických zastoupení a zavedly standardní systém rotace diplomatů. V současnosti disponují Flandry deseti zahraničními zástupci vlámské vlády pro všeobecně-politické záležitosti – jeden společný zástupce pro Rakousko, ČR, Maďarsko, Slovensko a Slovinsko, jeden v Polsku, Francii, Německu, Nizozemsku, Velké Británii, Španělsku, Jihoafrické republice, Bruselu a Ženevě. V letošním roce by měl přibýt zástupce v New Yorku. Na regiony byly navíc z federální úrovně přeneseny další kompetence v oblasti zemědělství, zahraničního obchodu a rozvojové spolupráce. Pro podporu zahraničního obchodu byla v roce 2005 vytvořena agentura Flanders Investment and Trade, která má v současnosti 68 zahraničních kanceláří. Tyto pobočky jsou obsazeny ekonomickými zá-

Zdroje

- Belgická ústava: www.senate.be/doc/const-nl.html
- Crieckemans, D. (2006): How Subnational Entities Try to Develop Their Own „Paradiplomacy“. The Case of Flanders (1993–2005), on-line: www.diplomacy.edu/conferences/mfa/papers/crieckemans.pdf
- Crieckemans, D. (2010): Foreign Policy and Diplomacy of the Belgian Regions: Flanders and Wallonia. Netherlands Institute of International Relations „Clingendael“, on-line: www.clingendael.nl/.../20100300-cdsp-discussion-paper-in-diplomacy-crieckemans.pdf
- Priority zahraniční politiky 1995–1999 (1995): on-line: <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/1995-1996/g156-1.pdf>
- Priority zahraniční politiky 2004–2009 (2004), on-line: <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2004-2005/g88-1.pdf>
- Priority zahraniční politiky 2009–2014 (2009): on-line: <http://iv.vlaanderen.be/nlapps/data/docattachments/2009-2014-Beleidsnota-BuitenlandsBeleid-InternationaleHandel-Ontwikkelin.pdf>
- Programové prohlášení vlámské vlády (1995), on-line: <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/bz1995/g10-1.pdf>

stupci vlámské vlády a ve většině případů sídlí ve stejných prostorech jako federální zastupitelský úřad. Na několika postech (Londýn, Paříž, Berlín) však vznikl vlámský dům, kde sídlí společně jak zástupce pro politické a ekonomické záležitosti, tak také kanclář pro podporu cestovního ruchu. V roce 2006 byla založena Agentura pro mezinárodní spolupráci, která vykonává a koordinuje rozvojovou spolupráci Flander.

Úřad, který měl od roku 1994 zahraniční politiku Flander jak administrativně, tak obsahově na starosti, přestal svou strukturou vyhovovat dalším nově přiděleným kompetencím i postupně naakumulovaným funkcím. Od roku 2006 má tak vlámské ministerstvo zahraničí novou strukturu, která zahrnuje jak politické a organizační oddělení, tak také dvě výše uvedené agentury, a navíc agenturu na podporu cestovního ruchu. Nejvýše je ve struktuře ministerstva politická jednotka, která slouží jako koordinační orgán pro setkávání vedoucích jednotlivých oddělení a agentur s ministry, do jejichž kompetencí jednotlivé oblasti spadají. Zahraniční politika, rozvojová pomoc a hospodářství je v tomto volebním období v kompetenci předsedy vlády Krise Peeterse, zatímco cestovní ruch má na starosti Geert Bourgeois. Reorganizace tak sloučila do jednoho úřadu veškeré politiky, které se vztahují k zahraničním aktivitám Flander. Změny by měly mít za následek zvýšení koherence v oblasti zahraniční politiky a kompaktnější vnímání Flander jako mezinárodního aktéra.

Nové výzvy

Za patnáct let od zveřejnění prvního dokumentu s prioritami zahraniční politiky po federalizaci Belgie mají Flandry především

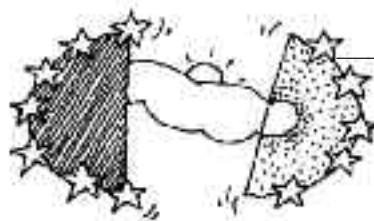
v Evropě pozici dobře etablovaného a uznávaného zahraničně-politického aktéra. Vytvoření takové pozice prošlo několika fázemi – první se zaměřila na propagaci Flander v zahraničí a navazování spolupráce s velkým množstvím různorodých partnerů, ve druhé fázi docházelo k prohlubování spolupráce se stávajícími partnery a institucionální konsolidaci v oblasti zahraniční politiky. Flandry na sebe také vzaly vedoucí roli ve skupině regionů s větší či menší mírou autonomie. V této rovině bude zajímavé sledovat, jaký postoj zaujmou vlámská politika k nové kompetenci národních parlamentů zasílat svá stanoviska k legislativním návrhům Komise a dalších institucí EU v případě, že nejsou v souladu se zásadou subsidiarity.

Je zřejmé, že Flandry chtějí hrát důležitější roli i v celosvětovém měřítku. Ambice Flander v této oblasti prostupují většinu zahraničněpolitických dokumentů. Priority zahraniční politiky sice stále zůstávají uvnitř EU, nicméně pozornost Flander se začíná přesouvat i ke spolupráci s rychle se rozvíjejícími ekonomikami (Brazílie, Rusko, Indie a Čína), ale i s evropskými státy mimo EU. Snaha Flander dokázat adekvátně reagovat na globální otázky se projevuje i ve zvýšené angažovanosti a důrazu na rozvojovou spolupráci jako nedílnou součást zahraniční politiky, především v oblasti jihoafrického regionu. Teprve následující roky ukáží, do jaké míry budou Flandry schopné v těchto výzvách obstát.

Otto Mertens

vystudoval mezinárodní vztahy a evropská studia na MU v Brně, nyní působí na Velvyslanectví Nizozemského království v Praze

mertens@volny.cz

Adam Černý

Belgie míří k nejisté jistotě

Úvahy o budoucnosti Belgického království se vedou již nejméně posledních dvacet let, a pokud v nich panovala nějaká jistota, tak jediné ta, že další osud monarchie je nejistý. V čem vězí největší svízel? V opakujícím se zadání politikům najít podobu oboustranně přijatelného soužití Vlámů a Valonů. Přinejmenším velká část první a početnější jazykové komunity je přesvědčena, že než hledat přijatelnou podobu soužití, bylo by lepší najít spořádanou cestu k separaci. To konstatování nezní nově, novější jsou však letošní čísla dokládající, že čím dál větší počet Vlámů dává přednost oddělení. Skutečnou novinkou věstící, že okamžik, kdy se Belgie „vypaří“, je podstatně blíže, je měnící se podíl Valonů ochotných přijmout rozdělení (podle průzkumu RTL-TVI je jich už třetina) a těmi, kteří nemají na osamostatnění frankofonní části Belgie ani pomyslení (jejich podíl klesl pod polovinu na 46 procent).

Mezi možným a skutečným

Znamená to, že stát, ve kterém v první třetině 19. století ponapoleonské velmoci – například Velká Británie kvůli argumentu, že nemůže nechat Antverpy, tu „pistolí namířenou na přes

kanál“, Francii, – spojily Valony a Vlámý spřízněné katolickým vyznáním, míří od dosavadní jistoty nejistého k budoucí nejisté jistotě? Proti mluví letitá zkušenost, že jednou věcí je nějakou myšlenku si připustit a druhou připustit její přeměnu v realitu, natožpak ji uskutečnit. Náznaky frankofonního socialisty Elia Di Rupa při jeho zářijové rezignaci na královské pověření sestavit vládu obsahovaly nejen obvyklou porci nejistoty, ale i skryté varování: „Doufám, že budeme moci žít pospolu, Vlámové, Valoni, Bruselané a germanofoni, v míru a prosperitě.“

Proč by však Di Rupem vyjmenované skupiny dosavadních občanů Belgie neměly žít pospolu v míru a prosperitě? Protože není

žádná jistota, že když nenajdou přijatelnou podobu dalšího soužití, pak není nikde záruka, že najdou přijatelnou podobu rozchodu. Do světa mimo Belgii, mimo pravidelné čtenáře, posluchače a diváky belgických médií jen tu a tam pronikají, a to ještě spíše jako kuriozity, jazykové tahanice, které v našich poměrech ze všeho nejvíce připomínají ty česko-německé za časů Rakouska-Uherska. Málokdo si dokáže představit, že uprostřed dnešní Evropy je stát všeobecně vnímaný jako demokratický, kde jedna jazyková komunita, v daném případě Vlámové, na mnoha místech otevřeně hlásá: Všichni, kdo pobývají na jejím území, mají pouze dvě možnosti: Buď se ve všem všudy, včetně jazyka a kultury, přizpůsobí, anebo ať odejdou.

Nelehký výběr

Před Valony se rýsuje nesnadná volba: buď ještě usilovat o zachování společné-

ho státu za cenu přijetí většiny požadavků nacionalistické Nové vlámské aliance (N-VA?), faktického vítěze letošních červnových voleb, který dává najevo, že je ještě příliš brzy na vyhlášení samostatného státu, anebo riskovat, že uspíší rozdělení společného státu. Obě vyhlídky se od sebe liší pouze délkou poločasu rozpadu.

Takto narýsovaná scéna jako by nenabízela jinou alternativu než zánik konstituční monarchie, o níž se již kdysi vtipkovalo, že skuteční Belgičané jsou pouze dva, totiž král, kterého k tomu zavazuje ústava, a předseda místní komunistické strany, který s ohledem na zájmy proletariátu musí být internacionalista.

I kdyby většina Vlámů i většina Valonů začala myslet, a dokonce pracovat na rozdělení země, stanou před jednou nepřekročitelnou překážkou. Dosud nikdo nevymyslel, kam by se v případě rozpadu Belgie poděl Brusel, který je nejen hlavním městem země, ale navíc i sídlem institucí Evropské unie, a tedy zdrojem nemalých příjmů.

Nejen vůdce nacionalistické Nové vlámské aliance (N-VA) Bart De Wever pokládá Brusel představující frankofonní enklávu ve vlámsky hovořícím regionu za vlámské město, které také takové musí zůstat, přestože Vlámové v něm představují zhruba desetinu obyvatel. Čistě hypotetickou úvahu, že řešením by bylo

přeměnit Brusel na unijní „Washington D.C.“, vyvrací i jen zběžný pohled na současný stav sedmadvacítiky, protože jakákoliv úvaha v tomto směru by musela zahrnovat i úvahu o posílení evropské integrace.

Hrůza z budoucnosti

Právě představa, co všechno by mohlo vystat při dohadování o dalším osudu belgické metropole, byla až dosud nejsilnějším důvodem, proč při všech dosavadních politických krizích zástupci obou hlavních jazykových komunit nakonec společný stát raději zachovali.

Češi a Slováci svým belgickým, potažmo valonským a vlámským přátelům nemohou svými zkušenostmi z počátku devadesátých let minulého století příliš pomoci. Na rozdíl od nich se myšlenka rozdělení společného státu prosazuje mezi Vlámý, tedy v početnější a bohatší části Belgie, a největší komplikací představuje historická proměna vzájemného vztahu. Navzdory doložitelným faktům, někdejší postavení nadřazené postavení Valonů nejlépe dokládá letitý aforismus, že v hrobě belgického neznámého vojína leží jistojistě Vlám, protože v armádě se do důstojnických funkcí dostávali převážně Valoni.

Otazníky menší, ale nepříjemné

Bližší pohled na Belgii by navíc ukázal, že vztah frankofonních Bruselanů k Valonům v ostatních frankofonních regionech se ze všeho nejvíce blíží přehlížení, protože na rozdíl od nich se díky příjmům vyplývajícím z existence unijních institucí nemají příliš špatně. Proto by hypotetická federace Brusel-Valonie trpěla napětím mezi chudšími a bohatšími podobně tak jako dnes vztah belgického severu a jihu.

A co by bylo s nešťastnější částí Belgie, které vždy automaticky připadly všechny výtěžky z dohadování a vzájemných ústupků Valonů a Vlámů, tedy se zhruba sedmdesátitisícovým německy hovořícím koutem Belgie? Kam by se vrtnul? Stal by se další německou spolkovou zemí?

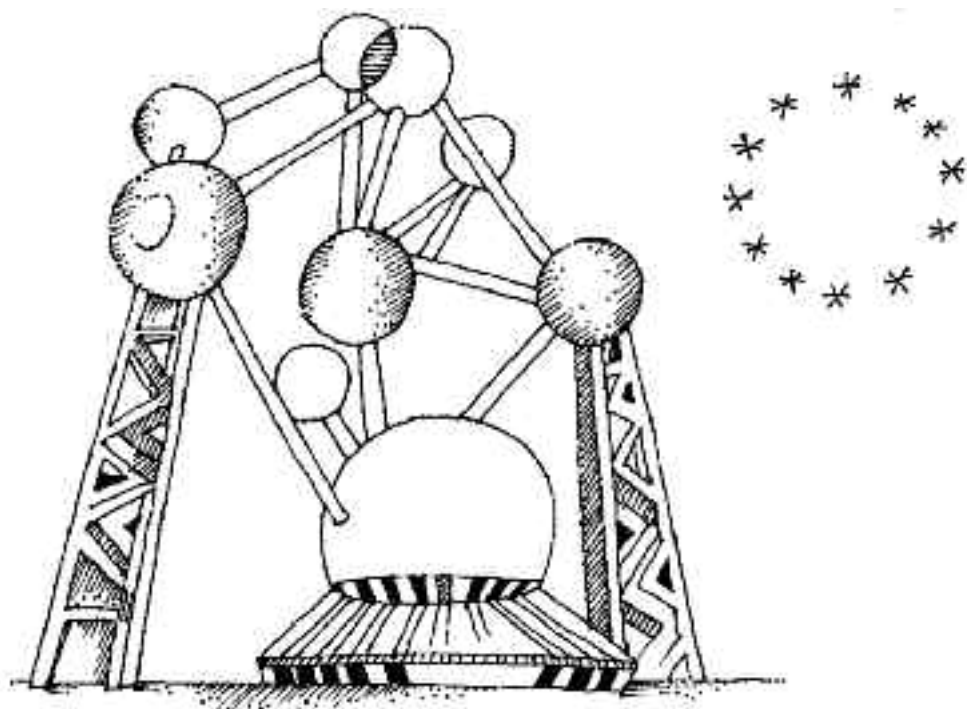
Čím více otázek, tím méně odpovědí. Přesto se lze těžko ubránit pocitu, že „vypaření“ Belgie je neodvratné. Zůstává ještě nepříjemná nejistota, zda se tak stane už příští rok, anebo v příštím století.

Adam Černý je redaktorem
Hospodářských novin.

adam.cerny@economia.cz

I kdyby většina Vlámů i většina Valonů začala myslet, a dokonce pracovat na rozdělení země, stanou před jednou nepřekročitelnou překážkou. Dosud nikdo nevymyslel, kam by se v případě rozpadu Belgie poděl Brusel, který je nejen hlavním městem země, ale navíc i sídlem institucí Evropské unie, a tedy zdrojem nemalých příjmů.

„Když už to vypadá, že není další řešení, opět se nějaké najde“,

říká **Eva Hrnčířová** o dlouhodobých sporech mezi Vlámý a Valony, které přes veškerou vyhrčenost dosud nevedly k rozpadu Belgického království. V rozhovoru s Mezinárodní politikou popisuje údiv mnoha Belgičanů, že Československo bylo svého času rozděleno bez referenda, připomíná klíčový význam Bruselu a důležitou roli krále Alberta II. při hledání nové vlády, jejíž vytváření se může jevit jako daleko těžší úkol než současné předsednictví Belgie v Evropské unii. S Evou Hrnčířovou rozmlouval Robert Schuster.

Je situace v porovnání s minulými krizemi tentokrát skutečně tak vážná? Jak moc je podle Vás akutní nebezpečí, že se Belgické království skutečně rozpadne?

Ačkoliv i Belgičané připouštějí, že jednou možná na rozpad jejich království opravdu dojde, nebude to letos a podle

nich ani v příštích dvou třech, možná pěti letech. A soudě podle toho, jak vypadají jejich města v současnosti, v nich tahle krize zatím nevyvolává zase tak silné emoce. Na rozdíl od roku 2007 nebo 2008, kdy z oken mnoha domů visely vlajky na podporu zachování jednoty, kdy se na au-

ta lepily samolepky, aby lidé vyjádřili, že nechtějí rozpad státu. Tehdy mi atmosféra připadala napjatější, teď se mi zdá, jako by si země už na krizi zvykla. Tehdy trvalo bezvládní asi 300 dní, teď „teprve“ tři měsíce.

O Belgičanech se traduje, že jsou mistři kompromisu. Nevyčerpaly se už všechny možnosti? Je ještě vůbec možné přijít po tolika letech s něčím novým?

Sledovat belgickou politiku je vzrušující v tom, že pokaždé, když to z našeho pohledu vypadá, že už není další řešení – opět se nějaké najde. A pokaždé, když máte pocit, že jí rozumíte a víte, jaký bude další krok – najednou je to jinak. Před několika týdny média informovala o tom, že zkrachovaly všechny možnosti na sestavení vlády. Selhaly snahy „formateura“ – toho, kdo se pokoušel sestavit vládu – socialisty Elia Di Rupa. A tak král jmenoval další dva „mediátory“ – vyjednavače, kteří budou znovu mluvit s těmi, kdo předtím o něco usilovali, ale nenašli řešení. Belgičané se skutečně umějí na věci dívat nezaujatě z mnoha úhlů a věří, že každý může vnést do jednání užitečný, byť sebernější detail, jenž je posune dopředu.

Působí královská rodina jako integrující faktor?

Určitě. Na rozdíl od Vlámů a Valonů král Albert II. je prostě Belgičan. A v současné krizi, která už přerůstá přes běžné politické tahanice obou společenství, vystupuje ještě výrazněji, než tomu bylo v letech větší stability. On jmenuje „informateura“, jehož úkolem je „mapovat“ terén pro sestavení vlády a po něm „formateura“. On je v mnoha situacích ten, na jehož rozhodnutí se čeká s tím, co bude dál. A ať už to je on, nebo sbor poradců, v jeho osobě se koncentruje snaha o nalezení řešení a určité o zachování státu. Ostatně, je to v jeho osobním zájmu, co by s ním bylo, kdyby se Belgie rozpadla.

Existují ještě další instituce, stojící „nad oběma komunitami“? Co třeba katolická církev?

Katolická církev má dost starostí sama se sebou. Teď momentálně vycházejí na povrch podrobnosti o sexuálním zneuží-

vání dětí, a to není moment, kdy by mohla mít nějaký výraznější vliv než jindy. A i tak někdy napětí mezi komunitami spíše zvyšovala. Četla jsem o případu, když předloni odmítl farář z vlámské obce Rhode-Saint-Genèse pohřbit frankofonního nebožtíka. To může stěžít věřící spojoval.

Zdá se spíš, že „nad oběma komunitami“ stojí byznys a ekonomická sféra. Například lídr vlámských nacionalistů Bart De Wever, který dostal roli „informatéra“, jednal kromě politiků s guvernérem Belgické národní banky, s eurokomisařem pro obchod Karlem de Guchtem, s prezidentem Evropské rady Hermanem van Rompuyem a s předsedou Evropské komise José Manuelem Barrosem. Sešel se i s šéfy zaměstnavatelských organizací, odborů, s lidmi z Finanční inspekce a taky s manažery nejsilnějších belgických záložek a „kampeliček“ a jejich asociací. Takže ekonomická sféra a možná i evropské instituce, které jsou pro Belgii normální součástí politického života, jsou spíš sféry, kde se nehledí na jazykovou komunitu a řeší se zájem Belgie.

Jakou roli hraje ve sporu mezi Vlámami a Valony třetí jazykové (kulturní) společenství v Belgii – německy hovořící okresy na východě Belgie? Na čí straně je?

Přiznám se, že o německy mluvící komunitě jsem toho četla a slyšela pramálo. Německy mluvících Belgičanů je 73 tisíc. I když to v desetimilionové zemi není mnoho, nebere jim to právo na vlastní parlament! Do politických debat se ale příliš nezapojují, administrativně částečně spadají pod frankofonní Valonsko. Současná povolební jednání vede sedm politických stran a žádná z nich není čistě německá ani nesází na nějakou „německou otázku“. Asi by bylo zajímavé vědět, na čí jsou straně, ale nikde jsem takový názor nezaznamenala. A pak, musíme si uvědomit, že ty dva tábory – Vlámové a Valoni – nestojí proti sobě. Léta žijí vedle sebe a drtivá většina z nich v tom chce pokračovat.

Když se hovořilo o tom, že pro vlámské separatisty je vzorem rozdělení Československa v roce 1992 – stále to ještě platí?

Československo je do jisté míry vzorem, ale v mnoha ohledech nepoužitelným. Faktem je, že asi v málokteré evropské zemi se o rozpadu Československa mluví do takových podrobností jako někdy v Belgii. Belgičané se na to často se zájmem ptají. A často ale jejich snaha aplikovat alespoň teoreticky československý model rozpadu na belgické království naráží ve dvou ohledech. Za prvé, Česko a Slovensko mělo dvě hlavní města a Belgie má pouze jeden Brusel. Co s ním, je jedna z hlavních otázek při debatách o možném rozpadu. A za druhé, Belgičané udiveně kroutí hlavou nad tím, jak mohlo rozdělení Československa proběhnout bez referenda. I když obdivují, jak hladce se Češi a Slováci rozvedli, tohle většinou pochopit nedokážou.

Existují scénáře, jak by to mohlo případně „technicky“ proběhnout a kolik by to stálo?

Skutečně realistické „technické“ scénáře, jak do detailů rozdělit infrastrukturu, státní firmy, sociální systém, národní banku a nebo vysoký státní dluh, neexistují. Debaty o rozdělení často končí u „bruselské otázky“ a nejdou dál. Ani jedna komunita, ačkoli obě mají ještě svá hlavní města, by se Bruselu nechtěla vzdát. Město je sice samostatným celkem, ale co by s ním bylo v případě rozdělení země, nikdo nedokáže naplánovat. Jižní chudší část země je finančně závislá na průmyslovějším severu, federální rozpočet přerozděluje peníze do regionů. Na druhé straně, vleklá politická krize, kdy federální vláda funguje vlastně jen pár měsíců, do jisté míry především Belgičanům ukazuje, že regiony jsou vlastně schopné fungovat i poměrně dlouhou dobu bez ní. Prob-

lém je ale ve státním dluhu, který se během politické krize zvětšil a nad kterým ekonomové zvedají obočí.

A jestli se o nějakých scénářích mluví, často jsou to také jen scénáře, které slouží k vymezování pozic v povolebním vyjednávání. Pro politické strany v Belgii totiž není užitečné být tím, kdo věci pokazil, kdo se nedokázal dohodnout. Takže obvinít někoho z vykopávání válečné sekery a ze snah o rozbití země může vynést i politické body. Belgická politika je skutečně o kompromisech.

Hovoří se pouze o separatismu vlámském. Ve frankofonní části podobné tendence k samostatnosti (nebo připojení k Francii) patrně nejsou?

Jsou, i frankofonní jih má své separatisty ve městě Namur. Tenhle separatismus ale zdaleka není tak výrazný a tak silný jako ten vlámský. Je to logické – jih je na severu závislý a těžší z federální solidarity. Valonsko by si případným rozpadem ekonomicky pohoršilo, zatímco vlám-

ští separatisté mohou skutečně argumentovat tím, že sever doplácí na jih.

Do jaké míry podle Vás oslabuje současná vleklá vnitropolitická krize v Belgii její předsednictví v Evropské unii? (Česko bylo kdysi kvůli svým problémům dost kritizováno – a nejsem si jistý, ale mám pocit, že ke kritikům patřili svého času i Belgičané).

Máte pravdu, i Belgičané kritizovali Česko za to, že v průběhu předsednictví nemělo plnohodnotnou vládu. Přesto teď

Kde jinde v Evropě bydlí v činžáku se třemi byty lidé třeba pěti národností? A Belgičané se svou vlastní zkušeností dvou odlišných jazykových komunit a snad i povah nejsou zvyklí povyšovat se nebo se na cizince dívat s nedůvěrou. Naopak, řada z nich už pochopila, že pro ně i Brusel znamenají slušný výdělek. A nedívají se na ně skrz prsty. Brusel je vlastně razítko „Europe“ pro celou Belgii.

Eva Hrnčířová

ale belgická reprezentace vylučuje, že by trpěla tím, pro co se dokonce vžilo pojmenování „český syndrom“. Už v začátku předsednictví vlastně prozatímní vláda Yvese Leterma – a nutno říct, že jí v tom mocně pomáhaly bruselské euroinstituce – nepřipustila pochybnosti. Hlavním argumentem bylo, že Belgie předdá Unii už po dvanácté, a tudíž je to pro ni vlastně zcela běžná administrativní záležitost. Faktem zůstává, že Letermova vláda nemá mandát ani žádnou domácí politickou podporu. Ale Belgičané velmi chytře neplývají vzletnými slovy a šetří sliby. Své předsednictví rovnou označili za takové, které bude technokratičtější než ta přecházející, a berou to jako svou přednost vzhledem k tomu, že předsednictví po Lisabonské smlouvě je mnohem víc „úřednickou“ záležitostí. A někteří místní politologové se dokonce usmívají

a říkají, že belgická krize je pro politiky mnohem složitější záležitost než řízení Evropy.

Kdo ji vyřeší, bude skutečným mistrem kompromisu. Ale spekovalo se i o tom, že sestavit belgickou vládu během předsednictví by ani nebylo v jeho zájmu, protože v euroinstitucích poměrně zkušené politiky by mohly vystřídat nové tváře třeba z Nové vlámské aliance i dalších stran a střídání vlády předsednictví jednak nikdy neprospívá, a navíc by přišli v euroinstitucích zdaleka ne tak zběhlí ministři. Takže jestli si Yves Leterme přál dotáhnout šest měsíců do konce, zatím může klidně spát.

Snaží se v zákulisí působit na udržení jednoty země současný předseda Evropské rady, bývalý belgický premiér Hermann van Rompuy?

Ano, a právě díky němu si mohou Belgičané klidně dovolit „technokratičtější“ předsednictví, protože mezi nejvyššími politiky svého muže mají už dávno. Van Rompuy nepřestal být ale belgickým politikem, nedrží se stranou. Komentuje i povolební vyjednávání, vyzývá, aby bylo rychlé a neohrozilo ekonomickou stabilitu země. I on se několikrát ve vyhrocených situacích vyjádřil a řekl, že další vyjednávání je stále ještě možné a prospěšné.

Měl by případný rozpad Belgie podle Vás nějaký dopad na Evropskou unii? Pokud ano, tak jaký?

Už zmiňovaná otázka Bruselu by byla asi jako první na řadě. Sídli tu většina evropských institucí, žije tu skoro 200 000 evropských úředníků a jejich rodinných příslušníků. Občas se spekuluje o čemsi jako „Brussels E.U.“, ale spíš právě ve

Belgie v rukou Bonabarta

Nevládne a zatím se ani nechce stát hlavou vlády. Přesto je čtyřicetiletý tloušťik Bart De Wever po červnovém volebním vítězství tím, kdo ve svých rukou drží osud Belgie.

zdejší mezinárodní komunitě než mezi Belgičany. Protože ta právě nezná do detailů všechny spletnosti belgické politiky. Udělat z Bruselu jen euroměsto by nebylo tak jednoduché, jak se zdálky může zdát.

Když se hovoří o Bruselu, téměř automaticky to vyvolává asociace s Unií. Jak se na svou metropoli dívají sami Belgičané? Je to ještě „jejich“ hlavní město, anebo ho vnímají jako unijní hlavní město?

Brusel je v tomto ohledu unikátní město. Už jenom v belgickém uspořádání je oficiálně dvojjazyčný. Názvy ulic ve dvou jazycích, čtvrti, kde žije víc frankofonních obyvatel a jinde víc Vlámů. Místní Belgičané se ale s hrdostí v hlase označují za „Bruselany“ a Brusel berou rozhodně za svůj. A už jenom ten „belgický Brusel“ je barevné město s mnoha Araby, Afričany, Jihoameričany, prostě ještě rozmanitější koktejl než zbytek Belgie. A k tomu připočtete statisíce expatů, kteří kosmopolitní atmosféru dávají i čtvrtím, které by jinak možná tak barevné nebyly. Kde jinde v Evropě bydlí v činžáku se třemi byty lidé třeba pěti národností? A Belgičané se svou vlastní zkušeností dvou odlišných jazykových komunit a snad i povah nejsou zvyklí povyšovat se nebo se na cizince dívat s nedůvěrou. Naopak, řada z nich už pochopila, že pro ně i Brusel znamená slušný výdělek. A nedívají se na ně skrz prsty. Brusel je vlastně razítko „Europe“ pro celou Belgii. A Belgičané mají Evropu třeba v porovnání s Čechy neuvěřitelně zažitou a je mnohem víc součástí jejich každodenního života i politiky. Prostě spokojenost na obou stranách.

Eva Hrnčířová je

zpravodajkou České televize při Evropské unii.

eva.hrncova@ceskatelevize.cz

Muž, kterému napoleonsky přezdívají Bonabart, je po 36 letech prvním politikem Flander, jenž vyhrál volby, a přece je ochoten přenechat funkci premiéra federální vlády svému partnerovi z francouzsky mluvící části země, Valonska.

Svou „vstřícnost“ vysvětlil Bart De Wever prostě. Když prý chtěli Vlámové v minulosti vládu vést, museli za to tvrdě platit. To on i jeho nacionalistická *Nová vlámská aliance (N-VA)* odmítají: ať teď za čestnou funkci platí Valoni!

Projevuje se v tom politický instinkt stotřicetkilového „budulinka“ s historickým vzděláním, který se prý kdysi zařekl, že do politiky nikdy nepůjde – a pak během několika let proměnil bezvýznamnou partaj v rozhodující sílu Flander, ekonomicky nejsilnější a nejdynamičtější část Belgie.

Falešné padesátieurovky ve Valonii

Donedávna byla N-VA v politice přítomna jen díky tzv. Vlámскому kartelu. Ten ji spojoval s křesťanskými demokraty (CD-V), kteří vládli Belgii desítky let. Ještě v roce 2006

musel De Wever potupně ustoupit, když se dostal do sporu s CD-V. O dva roky později s „kartelem“ sám skoncoval. Neztratil on, nýbrž CD-V, která letos přišla o velkou část voličů.

De Wever se dosud vyhýbal členství v jakékoli vládě, a tak i když se jeho strana podílela na moci, on sám mohl volně kritizovat vládní zásahy. Pokud nyní vládní funkci dostane, bude to mít těžší – tím spíše, že právě od něj se na vlámské straně očekává odblokování slepé uličky, v níž Belgie vážne již tři roky.

umí mluvit, mluví jednoduše a ví, kdy skončit.

Přestože je komunikativní a oblíbený (ve volbách dostal 800 tisíc preferenčních hlasů), je už dva roky pod ochranným dohledem federální policie. Množství hrozeb smrti, které dostával od frankofonních Belgičanů, prý stále rostlo.

Před pěti lety šéf N-VA ještě vyhazoval náklad falešných padesátieurovek u valonské továrny, aby jako typický nacionalista demonstroval odpor proti peněžním převodům do jižní, chudší části země. Na titulní stránce oblíbeného časopisu *P Magazine* pózoval tento ženatý otec čtyř dětí s Miss Belgie, šlapající po belgické vlajce.

Loni neváhal a nastoupil do televizní soutěže „Nejchytřejší člověk na světě“. Před miliony diváků prohrál až ve finále. Od té doby se prý o něm říká, že „není špatný chlapík, je chytrý a docela zábavný“. Jak totiž ukázal i při soutěži,

Vlámský nacionalista Bart de Wever proslul mimo jiné i řadou kontroverzních výroků, jako když například protestoval proti omluvě za deportace Židů z Antverp během druhé světové války.

Thierry Roge, Globe Media/Reuters

De Wever se dosud vyhýbal členství v jakékoli vládě, a tak i když se jeho strana podílela na moci, on sám mohl volně kritizovat vládní zásahy. Pokud nyní vlád-

ní funkci dostane, bude to mít těžší – tím spíše, že právě od něj se na vlámské straně očekává odblokování slepé uličky, v níž Belgie vážne již tři roky.

Kritici mu moc šancí nedávají. „Je to lidový řečník, provokatér. Protiklad zodpovědného politika. Není to státník. Ve skutečnosti má strach z myšlenky, že by musel převzít funkci,“ soudí profesor bruselské univerzity Marc Uyttendaele.

Na De Wevera se stačí jen podívat, aby bylo jasné, že sport mu nic neříká. A on to přiznává: „Jednou mne pozvali na fotbalový zápas Germinalu Beerschot. Málem jsem usnul nudou!“

Podobné to má se ženami. Svádí to na dětství, na školní zeleninovou zahradu. „Nějaký kluk tam vytáhl ze země žízalu. Aby zapůsobil na holky, držel ji nad otevřenými ústy, jako by ji chtěl spolknout,“ řekl a vzpomínal na „směs znechucení a obdivu“, se kterou to sledoval. „Tehdy jsem se rozhodl, že za a) nejsem stvořen pro takovéto fyzické výkony, a za b) není dobré snažit se zapůsobit na holky,“ dodal.

Ničitel jednotného státu, nebo bojovník proti valonské letargii?

Právě tohoto muže vnímají Valoni jako osudovou hrozbu pro jednotu Belgie. Je pravda, že NV-A hlásá samostatnost Flander v Evropské unii. Není ale jisté, zda se De Wever vydá na cestu ničitele státu, pro jehož uchování je zatím i většina Vlámů (pro rozdělení je i v případě krachu nynějších jednání o vládě jen 15 procent obyvatel Flander). Možné je, že ve stínu hrozby rozpadu uplatní rozšířený názor Vlámů, podle nějž francouzská Belgie potřebuje „pořádný otřes“, aby překonala letitou letargii.

Otřesem by bylo třeba další posílení belgických regionů a pomalá proměna federace v konfederaci. V praxi by to znamenalo, že chudší Valonsko a zadlužený Brusel budou z bohatých Flander dostávat ještě méně peněz než dosud, a budou se o sebe muset více starat.

To je cíl, o nějž může De Wever, obdivatel konzervativního myslitele Edmunda Burka, usilovat. Ani po třech měsících jednání s vítězem valonských voleb, socialistou Eliem di Rupem, však není jasné, jakým směrem on i Belgie skutečně zámíří.

Michal Mocek je redaktorem deníku Právo. michal.mocek@pravo.cz

Dvacet let od sjednocení Německa

1 Sdíleli jste svého času obavy ze znovu-sjednocení Německa? Je Váš původní pohled dnes jiný?

KL: Po pádu železné opony se mi zdálo být sjednocení Německa přirozenou nápravou jeho nenormálního rozdělení. Nepochopení decentralizované struktury Německa a některé aspekty postupu kancléře Kohla v sudetoněmecké otázce vzbuzovaly nedůvěru, která se ještě psychologicky prohloubila s rozpadem Československa. Tehdy dramaticky vzrostla asymetrie mezi našimi státy. Bylo důležité, že SRN podporovala náš vstup do NATO a EU. Tvrdím, že kdo se zajímá o historii Německa, musí být příznivcem integrace. Dnes s odstupem dvaceti let jsem toho názoru, že Německo udrželo kontinuitu důsledného začlenění do multilaterálních institucí. Berlín má poprvé dobré vztahy se všemi sousedy.

MB: Po sjednocení Německa jsem obavy z něj nesdílel. Věřil jsem v pevné kořeny Německa v demokratických civilizačních prvcích.

V první polovině devadesátých let jsem ale byl pod tlakem neúprosných klíčových skutečností dost nerad přinucen svůj optimistický názor podstatně změnit. Německo se po sjednocení zjevně vrátilo ke starým neblahým, krátkozrace materialistickým kolejm svých velmocenských dějin v současných evropských a světových souřadnicích a jejich možnostech. V jejich rámci Německo například vytvořilo de facto německou Evropu prostřednictvím rozhodujícího postavení v Evropské unii.

2 Jakou roli dnes sjednocené Německo hraje v evropské/světové politice?

KL: Po konci studené války klesl význam vojenské síly a vzrostl význam ekonomické konkurenceschopnosti. S rozšířením EU na východ se strategická výhoda

posunula ještě více ve prospěch Berlína. Německo už není koněm, kterého osedlal francouzský jezdec. Stalo se pragmatičtější partnerem, který už nepřijímá evropskou integraci bezvýhradně. Svou váhu zde má i střídání politických generací. Výmluvně novou situaci charakterizoval

Kristina
Larischová

Naši politici
jednak nenašli
jednotnou
odpověď na to,
jakou EU
chceme, a také se
mylně domnívají,
že si musíme
„vybrat“ mezi
Evropou a USA.

kancléř Schröder, když řekl: „Nejsme Evropany proto, že musíme, ale proto, že chceme“. Málokdo dnes má strach z příliš mocného Německa – daleko horším scénářem pro budoucnost je Německo příliš slabé a nestabilní bez vůle hrát aktivní roli v EU a v globální aréně.

MB: Evropsky dominantní Německo má za fakticky nejdůležitějšího spojence Rusko, nikoli USA v rámci NATO. To jasně prokázalo hlavně německé jednání na summitu NATO v Bukurešti v dubnu 2008. Německo a jeho spojenci v EU zde umožnili následný ruský vpád do Gruzie. Dalším příkladem byl německý odpor k výstavbě amerického protiraketového radaru v ČR. Povaha a razance německých velmocenských ambicí se zřetelně protiamerickým nábojem vzbuzují oprávněnou

Miloslav
Bednář

Evropsky
dominantní
Německo
má za
fakticky
nejdůležitějšího
spojence
Rusko, nikoli
USA v rámci
NATO.

nedůvěru. Toto napětí a jeho silokřivky určují postavení Německa jak v Evropě, tak ve světě. Role značně německé Evropy v NATO zpochybňuje jeho evropský pilíř. Nedůvěryhodnost přesahu německé politiky do globálních poměrů se projevila v poměrně nedávném americkém znemožnění (čínským prostřednictvím) německo-japonského úsilí o stálé členství v Radě bezpečnosti OSN.

3 Německo je klíčovým obchodním partnerem České republiky. Platí to i pro oblast politické spolupráce?

KL: Od aktuálního hospodářského vývoje SRN odvisí i česká ekonomická kondice. Pokud však jde o politickou spolupráci s Berlínem, je její potenciál větší, než jaký využíváme. Zde se projevuje zásadní slabina naší zahraniční politiky, která mění akcenty podle aktuální vnitropolitické konstelace. Naši politici jednak nenašli jednotnou odpověď na to, jakou EU chceme, a také se mylně domnívají, že si musíme „vybrat“ mezi Evropou a USA.

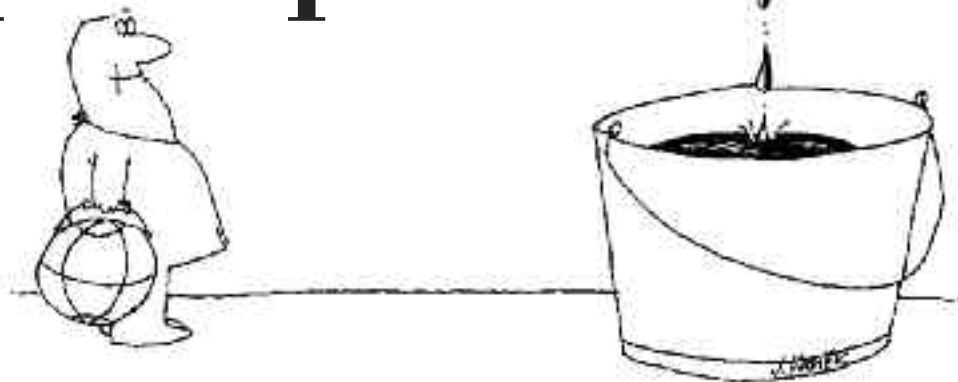
MB: Ekonomika není politika. Politické vztahy s Německem je přes ekonomickou nerovnováhu třeba

důsledně stavět na zásadě rovnosti, tedy masyrovském já pán, ty pán. Americká přítomnost v Evropě je potenciální zárukou svobody států strategicky klíčového území mezi Německem a Ruskem, a to ve značné míře i podle toho, zda a jak se budou tyto státy nezbaběle rozhodovat a svobodně jednat.

Kristina Larischová je vědeckou spolupracovnicí Fridrich-Ebert-Stiftung v ČR a členkou redakční rady MP.
larisch@fesprag.cz

Miloslav Bednář je profesorem filozofie a působí ve Filozofickém ústavu AV ČR a přednáší na několika vysokých školách.
mbednar@orien.site.cas.cz

Čínská petropolitika

Kamil Papež

Čínská lidová republika dokázala až do začátku 90. let pokrýt svou ropnou spotřebu z domácích zásob. Zlom však přichází v roce 1993, od té doby sledujeme narůstající trend poptávky, který ovšem začal výrazněji akcelerovat až od začátku nového milénia. Čína totiž i přes svou velkou rozlohu disponuje pouze několika procenty světových zásob ropy (na rozdíl třeba od uhlí, jehož má 3. největší zásoby na světě), a to je zcela nedostačující stav pro tak rychle rostoucí ekonomiku. K tomu v přímé úměře roste energetická poptávka. Energetická oblast je dnes v Číně považována za jednu z primárních bezpečnostních oblastí – v tomto ohledu ale netvoří Čína výjimku od zbytku světa.

Ropa se v současné době podílí na čínském energetickém mixu necelými 20 procenty, přičemž největší podíl z pomyslného energetického koláče zaujímá uhlí (cca dvě třetiny), ostatní suroviny (jádro, zemní plyn, obnovitelné zdroje) mají pouze doplňující úlohu, i když se předpokládá, že jejich význam poroste. V Číně také sledujeme zvyšující se využití ropy v mimoenergetickém sektoru, zejména automobilismu. Tento trend do budoucna také poroste a odhaduje se, že čínská poptávka po ropě dosáhne v roce 2025 přibližně 14 milionů barelů ropy denně (v současnosti je to něco přes 8 milionů b/d), z tohoto objemu bude většina pocházet z exportu; ačkoli

podobné predikce, obzvláště co se týče přesných čísel, musíme brát vždy s jistou rezervou.

Od roku 1993 stoupla čínská spotřeba v konzumaci ropy giganticky, dnes ji řadíme na druhé místo žebříčku spotřebitelů (za Spojené státy) a na třetí místo v pořadí dovozců (za Spojené státy a Japonsko).

Symbióza soukromého a státního sektoru

Na všechny tyto faktory se Čína snaží reagovat logickými kroky, pokouší se zajistit adekvátní dodávky ropy, jako jedné z klíčových surovin pro své hospodářství. Prvním výraznějším momentem, kdy o sobě dala vědět čínská petropolitika, byl

rok 1997, v němž se čínský podnik *China National Petroleum Corporation (CNPC)* zúčastnil kazašského tendru na druhé největší ropné pole v zemi, podařilo se mu vyhrát a porazit konkurenční firmy ze Západu; současně tato společnost získala šedesátiprocentní podíl ve státem vlastněné ropné společnosti *Aktyubinsk Oil Company*.

Na tomto místě je však důležité se krátce zmínit o specifikách ropných firem v Číně. Tyto společnosti nefungují na klasické tržní a soukromé bázi jako podobné podniky v Evropě či Spojených státech. Stát si v nich totiž ponechává zásadní, rozhodující roli a snaží se kontrolovat, ovlivňovat jejich rozhodování. Vzniká tak jakási symbióza soukromého a státního sektoru, kdy soukromým podnikům pomáhá v jejich ekonomickém snažení stát svou vahou, diplomacií. Na druhou stranu je nezbytné, aby tyto podniky jednaly ve světovém prostředí tržně, konkurenčně, aby měly šanci obstát. Ve výsledku pak vzniká hybridní model společnosti, která se pohybuje v tržním prostředí a řídí se (částečně) tržními zákony, ale na druhou stranu jsou její rozhodnutí ovlivňována státem a státními zájmy. Celá tato struktura přináší výhody (státní subvence, diplomatická podpora v zahraničí apod.) ale i nevýhody (špatná konkurenceschopnost, neefektivnost, neatraktivnost pro zahraniční investory). I v tomto směru však sledujeme oproti 90. létům určité změny, státní čínské podniky se přizpůsobily a chovají se tržněji, což je způsobeno úsilím vlády, aby čínské petropodniky lépe obstály na globálních trzích, a současně snahou Světové obchodní organizace tlačit Čínu k větší liberalizaci svého trhu a podniků na něm.

Že by však došlo k úplné změně, nemůžeme očekávat, už jen s odkazem, že Čína považuje energetiku za jeden ze svých primárních bezpečnostních zájmů. Vedle největší čínské ropné společnosti, zmiňované CNPC, jsou významné ještě další dva podniky, *Sinopec* a *China National Offshore Oil Corporation (CNOOC)*. Tyto tři společnosti na čínském trhu dominují, každá se však současně zaměřuje trochu na něco jiného, čímž si (do určité míry) negují vzájemnou konkurenci.

CNPC je největší výrobce a dodavatel ropy a zemního plynu v Číně, na druhém místě v týchž aspektech je *Sinopec*, který ale vlastní největší rafinérské kapacity v zemi, a CNOOC se zase zaměřuje na těžbu ropy v pobřežních oblastech a ze všech tří patří k nejčastějším partnerům zahraničních společností při těžbě ropy mimo čínské území. Abychom pochopili tuto filosofii řízení firem, musíme rovněž zohlednit, kromě nutnosti ponechat takovéto strategické podniky v rukou státu, další dva prvky. V první řadě, vláda má v těchto firmách vázané velké množství zaměstnanců, například *Sinopec* zaměstnává přes 800 000 lidí (pro srovnání – v roce 2009 ziskovější podnik *British Petroleum* zaměstnával něco přes 100 000 zaměstnanců) a v případě nutnosti zefektivnit (tedy zeštíhlit) takovýto koncern vzniká potence sociálních nepokojů. V druhé řadě je to vůbec chápání podnikání v Číně jako takového, protože zásahy vlády do soukromého sektoru jsou zde brány jako zcela běžné, vycházející z povahy čínského režimu.

Nedůvěra v ropný trh

Vrátíme-li se k samotné čínské petropolitice, v roce 1997 sice zaznamenala první výrazný úspěch, ovšem zásadní zlom přichází od začátku nového tisíciletí, kdy její význam výrazně stoupá. Čína se snaží hledat nové zdroje nerostného bohatství v zahraničí, což činí de facto třemi způsoby: za první, sama hledá a těží nové zdroje, přitom ji sa-

možřejmě poskytne práva místní vláda za určitý finanční obnos, investice do infrastruktury a hospodářství, technologickou spolupráci, dodávky čínského zboží apod. Tento přístup se dnes nejčastěji uplatňuje v afrických zemích, například v Angole, Nigérii či Súdánu. Západní vlády i neziskový sektor poté čínskou vládu kritizují, že v touze po ropných ziscích neakceptuje dodržování lidských práv a u vlády udržuje nomenklatury v nedemokratických režimech.

Za druhé, stavějí se pozemní transportní soustavy (potrubí), které danou komoditu dopraví přímo do země. Takovéto pojetí petropolitiky se praktikuje, nebo se usiluje o vytvoření takového modelu ve vztahu k některým sousedním státům ve Střední Asii a Rusku. Pro podporu tohoto přístupu ze strany Pekingů hraje roli i snaha o snížení závislosti na Malackém průlivu, klíčové dopravní tepně, kterou proudí po moři většina ropy na čínskou pevninu. Čína se tak vedle diverzifikace producentů zemí snaží o částečnou diverzifikaci dopravních cest.

Za třetí, Čína se snaží uzavírat dlouhodobé dodavatelské smlouvy. Cílovými objekty tohoto přístupu jsou především některé země Latinské Ameriky nebo Blízkého východu (největší dodavatelská oblast). Blízký východ je ale v Číně považován za krajně nestabilní oblast, z čehož taktéž pramení již zmiňovaná snaha o diverzifikaci oblastí, z nichž se ropa importuje.

Pro celou čínskou petropolitiku je také signifikantní jeden podstatný jev, odlišující ji od většiny dalších ropných importérů (vyjma USA), a to je snaha získávat co největší množství ropy na bázi bilaterálních smluv s ropnými státy. Taková snaha se projevuje dvěma způsoby, buď nákupem ropy od konkrétních dodavatelů, nebo uzavřením smluv se zdrojovou zemí a zahájením vlastní těžby. Čína je obecně skeptická k zisku

ropy na světových trzích, proto její petropolitika preferuje způsob bilaterálních jednání s ropnými státy. Trh jako zdroj je podle čínské vlády příliš nestabilní, náchylný k výkyvům a chybám, a tím pádem má v sobě zakořeněn předpoklad *in-stability* a „neferovosti“, což vychází z nedůvěry v globální trhy obecně, neboť na nich nemají podle vlády v Pekingu všichni rovné podmínky a ve výhodě jsou firmy ze Západu. Navíc zásoby vpuštěné na ropné trhy jsou omezené, v tomto směru je nutné dát Číně za pravdu, protože cca třetina světových zásob ropy podléhá přímým zahraničním investicím a na globální trhy se nedostanou. Z těchto důvodů považuje Peking spoléhání se čistě na světové ropné trhy jako příliš rizikové a vedoucí k omezení rozhodovací autonomie importéra, tedy Číny. V této relaci se rovněž Peking obává, že by výpadek ropy mohl, v případě silné vázanosti, způsobit propad čínské ekonomiky. Získávání ropy ze zahraničí přímo (mimo trhy) tak vytváří pro Čínu pocit

stability, potenciálu ekonomického progressu, kontroly a jistoty. Krom toho, pokud jde o ropu, kterou těží a poté dovážejí přímo čínské firmy, ukazuje se tato těžba jako ekonomicky výhodnější, i když si žádá masivní investice v první fázi zahájení takového projektu. Poněkud paradoxní je, že Čína sice usiluje o co nejmenší závislost na ropných trzích, ovšem sama svým chováním a rostoucím hladem po ropě vytváří jednu z determinantů, jež vedly k zvyšující se ceně ropy po roce 2002.

stability, potenciálu ekonomického progressu, kontroly a jistoty. Krom toho, pokud jde o ropu, kterou těží a poté dovážejí přímo čínské firmy, ukazuje se tato těžba jako ekonomicky výhodnější, i když si žádá masivní investice v první fázi zahájení takového projektu. Poněkud paradoxní je, že Čína sice usiluje o co nejmenší závislost na ropných trzích, ovšem sama svým chováním a rostoucím hladem po ropě vytváří jednu z determinantů, jež vedly k zvyšující se ceně ropy po roce 2002.

Chová se Čína sobecky?

Čínská petropolitika bývá často kritizována západními médii i některými politiky, například právě za zapříčinění růstu cen ropy, za přílišné sobectví k zajištění svých dodávek, jednání/obchodování s nedemokratickými státy nebo znečišťování život-

Pro celou čínskou petropolitiku je také signifikantní jeden podstatný jev, odlišující ji od většiny dalších ropných importérů (vyjma USA), a to je snaha získávat co největší množství ropy na bázi bilaterálních smluv s ropnými státy.

Zdroje

- Business Monitor International: [//www.businessmonitor.com/](http://www.businessmonitor.com/)
- Central Inteligent Agency: [//www.cia.gov](http://www.cia.gov)
- Chen, Shaofeng (2008): Motivations behind China's Foreign Oil Quest: A Perspective from the Chinese Government and the Oil Companies. In: *Journal of Chinese Political Science*. April/2008
- Kreft, Heinrich (2006): China's Quest for Energy. In: *Policy Review*. November/2006
- Vaitheeswaran, Vijay (2007): Think Again: Oil. In: *Foreign Policy*. November–December/2007

ního prostředí. Faktem zůstává, že čínská poptávka byla skutečně jednou z příčin nárůstu cen ropy, nicméně mnohem závažnější byla v tomto ohledu především americká intervence do Iráku. Kromě toho, podíl na vzrůstající poptávce a nárůstu cen měly na svědomí vedle Číny i další rychle se rozvíjející země (Indie, Brazílie apod.). Tudíž směřovat kritiku pouze vůči Číně je krajně zavádějící. Taktéž kritiku za sobecké chování je nezbytné zasadit do určitého kontextu, Čína se opravdu chová často příliš „solitersky“, neakceptuje podobný zájem ostatních a její chování může vyvolávat pnutí na mezinárodní scéně. Srovnáme-li ovšem její jednání například s americkým, velké rozdíly tam v tomto ohledu nenalezneme. Jednání s nedemokratickými státy je z pohledu (zejména) západního veřejného problematiku, neboť Peking svou politikou nevměšování mnohdy nabourává snahu třeba Organizace spojených národů v otázce sankcí a nátlaku na tyto typy režimů.

Ovšem asi největší kontroverze vyvolává znečišťování životního prostředí, tu má sice na svědomí především využívání uhlí jako energetického zdroje, ale podíl znečištění v důsledku ropných produktů bude stoupat úměrně ke zvyšujícímu se automobilismu. V posledních dvou bodech je prostor pro mezinárodní společenství, aby Čínu v rámci možností tlačilo ke změně, ačkoli sám jsem k těmto možnostem skeptický, neboť v otázce obchodování s nedemokratickými režimy nebude chtít Čína ustoupit s poukazem na svou politiku nevměšování; a tlak na zvyšování podílu automobilů šetrnějších k životnímu prostředí je spíše otázkou několika desítek let.

Kamil Papež je

absolventem Mezinárodních vztahů na FF ZČU a studentem politologie na FF UK.

kpapez@email.cz

Jordánsko a izraelsko-palestinský konflikt

Zdeněk Beránek

Jordánsko nebývá vnímáno jako klíčový hráč blízkovýchodního mírového procesu. Přesto je pro něj extrémně důležité, aby byl tento proces úspěšně završen. Zablokování mírového procesu mimo jiné přizívuje napětí mezi jordánskými Palestinci a původními zajordánskými obyvateli.

Vztahy Jordánska a Palestiny a jejich arabských obyvatel prošly od vzniku emirátu Zajordánsko v roce 1921 značně komplikovaným vývojem. Řeka Jordán nikdy netvořila nepropustnou hranici mezi územími na západ, respektive na východ od jejích vod. Za Osmanské říše sice patřilo teritorium dnešního Jordánska k periferním oblastem, zdejší obyvatelé ovšem byli v těsném kontaktu s okolními regiony. V nepočtených zajordánských městech se usazovaly komunity syrských a palestinských obchodníků. Syřané a Palestinci tak byli spolu s Čerkesy a Čechenci nedílnou součástí populace, již ovšem početně dominovaly usedlé a kočovné arabské zajordánské kmeny.

Zdejší kmeny a kmenové svazy se staly mocenskou základnou Hášimovců, přičemž základní rysy tohoto uspořádání přetrvávají dodnes. Představitelé kmenů Banú Sachr, Lawziín, Madžálí, Adwán či Taráwna se pohybují v nejvyšších politických patrech prakticky po celou dobu existence (Za)Jordánska. Zcela výlučné postavení mají kmeny v bezpečnostních složkách a zpravodajských službách, což se týká jak důstojníků, tak mužstva. Hášimovští králové od počátku aplikovali důmyslný systém střídání jednotlivých kmenů v nejvyšších úřadech, neopomijeli ale ani Palestince, Syřany či Čerkesy. Tento systém fungoval bez problémů do konce čtyřicátých let 20. století. V důsledku následného přílivu staniců palestinských

uprchlíků však jejich zastoupení v nejvyšších úřadech začínali Zajordánci vnímat úkorně.

Kontrola nad Západním břehem

K zásadnímu zvratu ve vztazích Jordánska a Palestiny došlo po vyhlášení izraelské samostatnosti v roce 1948. V rámci války mezi nově vzniklým Izraelem a jeho arabskými sousedy získalo Jordánské království kontrolu nad územím dnešního Západního břehu včetně jeruzalémského starého města. Hlavním motivem krále Abdulláha I. bylo opožděné naplnění ambic na významnější regionální roli. V době, kdy se ujímal vlády nad územím dnešního Jordánska, předpokládal relativně brzké získání kontroly přinejmenším nad velkou Sýrií (dnešní Sýrie, Libanon, Izrael, Palestina a Jordánsko). Jeho záměr na ovládnutí Západního břehu ovšem vyhovoval i Britům a Izraelcům, kteří se obávali vzniku nezávislého palestinského státu.

Asi sto tisíc palestinských uprchlíků odešlo po vzniku Izraele přímo na území dnešního Jordánska. Celkový počet obyvatel zde přítom tehdy činil asi čtyři sta tisíc. Další čtvrt milionu Palestinců odešlo z izraelského území na Západní břeh. Jordánský parlament následně prohlásil okupovaná území na Západním břehu za součást Jordánského království a zdejším obyvatelům udělil plné občanství. Za tímto aktem stálo úsilí krále Abdulláha I. o trvalou unifikaci obou částí království, což

Po nástupu jordánského krále Abdulláha II. nedošlo v blízkovýchodním mírovém procesu prakticky k žádnému pokroku.

Muhammad Hamed, Globe Media/Reute

však řada arabských států i představitelů palestinských elit ze Západního břehu vnímala negativně. V červenci 1951 byl král při návštěvě Jeruzaléma zavražděn příslušníkem palestinského klanu Husajni.

Přímá kontrola nad částí palestinských území byla na jednu stranu úspěchem, na druhou stranu se brzy ukázaly limity zamýšlené unifikace. Palestinské elity sice přijaly hášimovskou svrchovanost, ovšem pouze jako dočasné řešení. Navíc oprávněně cítily, že jejich integrace naráží na konsolidovaný politický pořádek daný vztahem vládnoucí dynastie a prominentních zajordánských kmenů. Ty zase vnímaly nové palestinské spoluobčany jako nežádoucí konkurenci. K napětí navíc přispívala rostoucí aktivita palestinských ozbrojených milic, které z jordánského území podnikaly výpady proti Izraeli. Tento střet vyvrcholil známými událostmi tzv. černého září 1970 a následným vyhnáním palestinských ozbrojenců z Jordánska.

K událostem došlo již za změněné situace, kdy po šestidenní válce v roce 1967 přišlo Jordánsko o kontrolu nad Západním břehem, kterou získal Izrael. V nově vzniklé situaci sledoval král Husajn cíl obnovení *statu quo ante* prostřednictvím několika klíčových nástrojů:

- zachování správy nad okupovanými územími. – Západní břeh zůstal formálně pod správou Jordánska, které zde udržovalo síť úřadů, nemocnic a škol a zdejší obyvatelé nadále považovalo za své občany;
- boj o udržení vlivu na úkor palestinských organizací – Husajnova snaha zůstat jediným mluvčím Palestinců na okupovaném Západním břehu utrpěla na summitu LAS v Rabatu roku 1974, kdy byla Arafátova OOP uznána jako jediný reprezentant Palestinců. Král Husajn nicméně svůj nárok ani následně nevzdal; tajná jednání s Izraelci zahájil několik měsíců po skončení války v roce 1967, přeru-

šena byla až po nástupu pravicových vlád na konci 70. let.

Žádná ze tří uvedených metod nicméně nevedla k zamýšlenému cíli. Nezměnilo na tom nic ani diplomatické úsilí krále Husajna. Jako významný problém se navíc ukázala demografická změna v zajordánské části království, kam po roce 1967 přišlo dalších čtvrt milionu Palestinců. To postupně vyvolávalo rostoucí nelibost Zajordánců, která byla umocněna i v důsledku „černého září“, kdy se palestinské milice střetly s armádou ovládanou Zajordánci. Pro Palestince byla kariéra v armádě či tajných službách prakticky vyloučena. V řadě případů nicméně pronikli do politiky – kupříkladu předsedové vlád Táher Masrí či Ahmad Túkán. Hlavní uplatnění nicméně nacházeli v soukromém sektoru. Na příliv Palestinců reagovali Zajordánci od 70. let zvýšeným zdůrazňováním své „beduinské“ identity a příslušnosti k jednotlivým kmenům.

Náhradní vlast pro Palestince?

Vysoký počet Palestinců usazených v království rovněž inicioval zajímavé úvahy na straně izraelské pravice, podle níž by se Jordánsko mohlo stát náhradní palestinskou vlastí. Tato teze vyjadřovaná heslem „Jordan is Palestine!“ byla rozvíjena do podob, které musely v Ammánu nutně vyvolávat zděšení. Ariel Šaron například zvažoval svržení hášimovské monarchie a dosazení Arafatovy OOP na její místo. K možnosti vytvoření palestinské vlasti na východ od řeky Jordánu se hlásil i pravicový premiér Jicchak Šamir.

Výše uvedené napětí a obavy způsobovaly postupnou ztrátu vůle k angažování na Západním břehu jak mezi zajordánskými elitami, tak u krále Husajna. Jordánská role zde narážela i na vytrvalý odpor OOP a řady arabských států (viz zmínka o summitu LAS v Rabatu roku 1974). Frustrující byla i jednání s Izraelci, která nevedla k žádnému pokroku a za vlády Likudu byla přerušována úplně. V roce 1987 pak vypuknutí první intifády na okupovaných územích vedlo krále Husajna k poznání, že jordánská role se netěší podpoře ani u řadových palestinských obyvatel Západního břehu. Dne 31. 7. 1988 se král rozhodl k veřejnému oznámení oddělení Západního břehu od Jordánska. Palestincům, kteří v té době sídlili na území dnešního Jordánska, přitom zůstalo jordánské občanství.

Zřeknutím se Západního břehu pomínula hlavní překážka k uzavření míru s Izraelci. Bylo ale nutné, aby předtím byla vyřešena situace tamních Palestinců. Uzavření separátního míru po vzoru Egypta by bylo vět-

šinou Arabů vnímáno jako zrada. Následující roky Husajn vyplnil aktivitami, které měly usnadnit jednání mezi Palestinci a Izraelci. Dohoda z Osla v roce 1993 mezi

Arafatem a Rabinem otevřela cestu k přímým jednáním mezi Jordánci a Izraelci, která vyvrcholila podpisem mírové dohody v říjnu 1994. Tímto podpisem vstoupilo Jordánsko z hlediska vztahů s Palestinci do poslední, dosud trvající etapy. Král Husajn pravděpodobně kalkuloval s tím, že mírový proces přinese v dohledné době vyřešení palestinsko-izraelského problému prostřednictvím vytvoření palestinského státu. Teprve takovéto řešení by plně legitimizovalo jeho vlastní mírovou dohodu a normalizaci vztahů s Izraelem.

Vytvoření palestinského státu by ale zejména řešilo problém Palestinců, kteří se od roku 1948 trvale usadili na území dnešního Jordánska. Kromě dvou zmíněných přistěhovaleckých vln v letech 1948 a 1967, přišlo na konci roku 1991 po invazi Saddáma Husajna do Jor-

dánska dalších čtvrt milionu Palestinců (většinou s jordánským občanstvím získaným před rokem 1988), kteří byli nuceni opustit Kuvajt. Počet obyvatel palestinského pů-

vodu tak pravděpodobně přesáhl 50 procent (ovšem i po započtení těch, kteří v Jordánsku pobývají bez občanství, či uprchlíků z Gazy). Není pravděpodobné, že by v případě vzniku palestinského státu Jordánsko usilovalo o transfer obyvatelstva – většina Palestinců se v zemi narodila a je zde do velké míry integrována, zejména v ekonomickém sektoru. Hlavním výsledkem vzniku palestinského státu by bylo potvrzení „zajordánské“ identity Jordánského hášimovského království a rozptýlení obav z návrhů na vytvoření „Náhradní palestinské vlasti“ na východ od řeky Jordán. Řada zajordánských politiků by si nepochybně v takovém případě přála zastavení integrace Palestinců do politického života a roz-

širování jejich politických práv. Existence samostatného palestinského státu by takový požadavek legitimizovala. Nemuselo by přitom dojít k fyzickému vystěhování Palestinců.

Jordánsko je na zdárném průběhu a vyústění mírového procesu zainteresováno svým způsobem více než řada jiných arabských států. Snaží se intenzivně využívat svůj diplomatický kapitál ve prospěch aktivit, které mohou mírový prostor proces oživit. Je pravděpodobně připraveno přesvědčit palestinské představitele k jednání i za cenu značných ústupků.

Klíčová otázka práva na návrat

Z výše uvedeného vyplývá, že Jordánsko je na zdárném průběhu a vyústění mírového procesu zainteresováno svým způsobem více než řada jiných arabských států. Snaží se intenzivně využívat svůj diplomatický kapitál ve prospěch aktivit, které mohou mírový proces oživit. Je pravděpodobně připraveno přesvědčit palestinské představitele k jednání i za cenu značných ústupků. Pro Jordánce je ze všech

Zdroje

- Alon, Y. (2009). The Making of Jordan. Tribes, Colonialism and the Modern State. I.B. Tauris, UK
- Salibi K. (1998). The Modern History of Jordan. I.B. Tauris, UK
- Shlaim A. (2008). Lion of Jordan. The Life of King Hussain in War and Peace. Penguin, UK
- Ashton, N. (2008). King Hussain of Jordan. A Political Life. Yale University Press, USA
- Rawábdá, A. (2010). Mu^odžam al-^ošá'ir al-urdunija. Jordan Press Association, Jordan
- Yom, S. (2008). The International Dimensions of Authoritarian Regime Stability: Jordan in the Post-Cold War Era in Arab Studies Quarterly. Winter 2008
- Gombár, E. (2005). Kmeny a klany v arabské politice. Karolinum, ČR

sporných otázek finálního uspořádání nejdůležitější otázka práva na návrat – toto právo by muselo být zaručeno alespoň symbolicky. Velmi důležitá je i otázka Jeruzaléma, kde Jordánci v souladu s mírovou dohodou pečují o muslimské svatyně.

Jestliže po zbytek vlády krále Husajna existovala větší či menší naděje na úspěšné dotažení mírového procesu, za vlády jeho syna Abdulláha II. nedošlo prakticky k žádnému pokroku. V současné době jsou jednání téměř dva roky zablokovaná úplně. Tato situace se velmi negativně projevuje i na jordánské vnitropolitické situaci. Strach zajordánských elit, že situace se nezmění a ony trvale přijdou o vliv ve prospěch Palestinců, je ventilován stále silněji. V dubnu a v červenci 2010 byla vydána prohlášení penzionovaných vojáků pod vedením generála Alího Habášneho, v němž varují před ztrátou národní identity a řešením palestinské otázky na úkor Jordánska. Prohlášení obviňují vládu, že proti těmto vnějším tlakům není dostatečně aktivní. Terčem nespokojenosti je i neoliberální ekonomická politika. Privatizace větších podniků a demontáž sociálního státu oslabuje zajordánské obyvatele oproti Palestincům, kteří dominují podnikatelskému sektoru. Zajordánci rovněž špatně vnímají to, že v králově okolí se pohybují technokraté palestinského původu. Tak tomu sice bylo od prvních let zajordánské emiráty, nicméně v novém kontextu je tento jev pro Zajordánce značně iritující. Jejich tlak vedl například v roce 2008 k odvolání šéfa královského dvora palestinského původu Básima Awadalláha. Dominantní vliv Zajordánců je zajištěn mimo jiné vhodně navrženým

volebním systémem, který zvýhodňuje venkovské oblasti na úkor měst s velkými palestinskými komunitami. Příliš na tom nezměnila ani novela zákona z května 2010. Bez ohledu na relativně malou faktickou důležitost parlamentu vnímají Zajordánci svou kontrolu nad ním jako symbol politické dominance. Vztah hášimovské dynastie k Palestincům je sice rozhodně tolerantnější, z pragmatických důvodů je však nucena brát názor svých tradičních zajordánských podporovatelů v potaz.

Vláda samozřejmě nařčení zajordánských nacionalistů odmítá. Situaci se snaží uklidnit i král, který během roku 2010 několikrát veřejně odmítl myšlenku náhradní palestinské vlasti. Je nicméně patrné, že vnitropolitická situace je v důsledku zablokování mírového procesu značně neklidná. Jordánská normalizace vztahů s Izraelem nepřinesla kýžený výsledek v podobě palestinského státu a i z tohoto důvodu je řadou odpůrců (mezi nimi arabští nacionalisté, muslimští bratři i radikální džihádisté) napadána stejně jako celá prozápadní orientace království. V poslední době však kritika stále silněji přichází i od zajordánských elit, tedy z míst, které tvoří samotnou mocenskou základnu jordánské režimu. Je nepochybné, že Jordánsko akutně potřebuje, aby na západ od řeky Jordán došlo k podstatnému diplomatickému průlomů.

Zdeněk Beránek je absolvent FF UK, doktorandem Ústavu Blízkého východu a Afriky FF UK, zabývá se soudobými dějinami arabských zemí.

zdenek_beranek@mzv.cz

Meziamerický systém a události v Hondurasu

Radomír Jungbauer

V loňském roce propukla v Hondurasu politická krize mezi třemi druhy státní moci, v jejímž průběhu se střetli prezident Manuel Zelaya s Národním kongresem a Nejvyšším soudem ohledně legality národního referenda, týkajícího se případné změny ústavy země. Podstatou referenda mělo být, zda lze připustit možnost znovuzvolení prezidenta na další období, či nikoliv.

V souvislosti se zmíněnou krizí obdržela Organizace amerických států (OAS) od honduraské vlády žádost o podporu podle čl. 17 Meziamerické demokratické charty s cílem získat pomoc organizace v zájmu upevnění a zachování demokratických institucí země. V reakci na tuto žádost Stálá rada OAS ve své příslušné rezoluci z 26. června 2009 vyzvala všechny honduraské politické síly, aby zabránily rozpadu demokratického řádu.

Avšak 28. června 2009 honduraské vojenské síly vnikly do sídla prezidenta José Manuela Zelayi, zajaly ho a vyhostily ze země.

Rezoluce Stálé rady OAS 28. června 2009, jakož i mimořádného Valného shromáždění z 1. a 4. července, které byly přijaty jednomyslně, odmítly odvolání prezidenta Zelayi a charakterizovaly celou akci jako nezákonnou.

Obsah zmíněných dokumentů byl ve stručnosti následující:

- odsouzení svržení prezidenta Zelayi kvalifikovaného jako státní převrat
- požadavek obnovení ústavního řádu v Hondurasu včetně návratu prezidenta Zelayi do jeho úřadu

- neuznání dočasné honduraské vlády a jejich akcí
- pozastavení účasti honduraské vlády na činnostech OAS v souladu se striktní aplikací příslušných ustanovení Charty OAS a Meziamerické demokratické charty
- podniknutí diplomatických kroků za účelem vyřešení problému, aniž by došlo k uznání honduraské vlády de facto.

Honduras se tak po Kubě stal druhým latinskoamerickým státem, kterému byla pozastavena aktivní účast na činnostech orgánů OAS.

Dobrovolný odchod z Organizace amerických států

Zároveň se však Honduras stal prvním státem na kontinentě, který se o své vůli pokusil

honduraská vláda totiž uchýlila k manévru a překvapivě ještě 4. července 2009 oznámila, že z této organizace vystupuje. Podle prohlášení vládního představitele „toto rozhodnutí

z právního hlediska, kterému nerozumí“.

V reakci na toto prohlášení představitelé OAS okamžitě prohlásili, že vystoupení Hondurasu z této organizace nemá žádnou právní sílu, neboť je učinila vláda ve světě neuznávaná. Navíc k vystoupení Hondurasu z OAS ani nemohlo okamžitě dojít, neboť příslušný čl. 143 Charty OAS stanoví, že povinnosti členských

Ve snaze předejít potupnému pozastavení své činnosti v OAS se dočasná honduraská vláda totiž uchýlila k manévru a překvapivě ještě 4. července 2009 oznámila, že z této organizace vystupuje. V reakci na toto prohlášení představitelé OAS okamžitě prohlásili, že vystoupení Hondurasu z této organizace nemá žádnou právní sílu, neboť je učinila vláda ve světě neuznávaná.

opustit tuto meziamerickou organizaci. Ve snaze předejít potupnému pozastavení své činnosti v OAS se dočasná

bylo přijato vzhledem k tomu, že OAS je jednotkou politickou, nikoli právní, a proto nemůže posuzovat Honduras

států, které by chtěly z organizace odejít, zůstanou v platnosti ještě dva roky.

Nutno zdůraznit, že nejenom všechny americké státy, ale také celé mezinárodní společenství včetně OSN a Evropské unie převzalo jednomyslné základní stanovisko OAS k událostem v Hondurasu a odsoudilo sesazení prezidenta Zelayi. Žádný stát na světě také neuznal dočasnou honduraskou vládu v průběhu celého období, kdy v zemi vládla. Kromě toho s výjimkou Spojených států a Tchaj-wanu všechny ostatní státy stáhly z Tegucigalpy své velvyslance.

Avšak veškeré diplomatické kroky v období od července až do listopadu loňského roku podniknuté generálním tajemníkem OAS José Miguelem Insulzou, jakož i diplomatické iniciativy nositele Nobelovy ceny míru a kostarického prezidenta Oscara Ariase, uskutečňované s podporou OAS a směřující k návratu prezidenta Zelayi do jeho úřadu, ztroskotaly.

Přes veškeré úsilí a nehledě na výrazné aktivity se nakonec projevila neschopnost Organi-

Organizace amerických států

Organizace amerických států je jednou z oblastních organizací v rámci OSN, na kterou se vztahují čl. 52–54 její Charty. Od svého založení v roce 1948 Charta OAS ve svém čl. 2 stanoví jako jeden ze svých hlavních cílů „podporovat a upevňovat zastupitelskou demokracii s náležitou úctou k zásadě nevměšování“. Nicméně dlouhá desetiletí byly v Latinské Americe časté státní převraty a OAS měla popravdě jen málo možností ovlivňovat tento neblahý chod událostí. Zásada zachování demokracie byla v té době podřízena hlavnímu cíli – zabránit komunistické expanzi, a to za každou cenu. Teprve po skončení studené války se mohla OAS opravdu zaměřit na dodržování demokratických principů na americkém kontinentu a vytvořit určité nástroje, jimiž hodlala čelit krizím demokratického vládnutí, do kterých se členské státy mohly dostat. V této souvislosti byly již v roce 1991 v průběhu zasedání Valného shromáždění OAS přijaty první důležité dokumenty – Santiagský závazek dodržování demokracie a obnova meziamerického systému, jakož i příslušná rezoluce č. 1080/VS OAS. Tyto významné materiály předvíдалy, že v případě přerušení demokratického vývoje dojde k okamžitému svolání schůze ministrů zahraničních věcí členských států za účelem přijetí příslušných rozhodnutí týkajících se specifických kolektivních akcí „v souladu s Chartou (OAS) a mezinárodním právem“. Prvořadým cílem těchto dokumentů bylo stát se klíčovými instrumenty pro zvládání nejrůznějších krizí demokracie na západní polokouli. Protokol reformy Charty OAS, schválený ve Washingtonu 14. prosince 1992, zakotvil kvalitativně nový nástroj na obranu demokracie. V důsledku změněného obsahu čl. 9 Charty má nyní OAS právo pozastavit dočasně činnost v této organizaci kterémukoli členskému státu, jehož demokraticky ustavená vláda byla nelegálně odstraněna. Organizace amerických států se tak stala první mezinárodní organizací na světě, jejíž statut předvídá sankce za akce, které byly dříve považovány jako výlučně vnitřní záležitost každého členského státu. Z tohoto důvodu zdaleka ne všechny členské státy OAS byly připraveny Washingtonský protokol v krátké době ratifikovat. Nepřekvapuje proto, že tento dokument vstoupil v platnost až v roce 1997 poté, co ratifikační proceduru dokončily dvě třetiny signatářských států. Mexiko navíc při schvalování tohoto protokolu s ohledem na svůj neochvějný postoj k nedotknutelnosti zásady nevměšování připojilo oficiálně zvláštní prohlášení, vyjadřující jeho nesouhlas s možností pozastavení aktivit členských států OAS a v důsledku toho i jeho nesouhlas s touto reformou Charty OAS. Meziamerická demokratická charta, přijatá v roce 2001 a považovaná za nejdůležitější dokument OAS za posledních deset let, upravila ještě detailněji závazek oblastní organizace vůči demokratickým postulátům s ohledem na zachování příslušných institucí.

Nový prezident Hondurasu Porfirio Lobo (vlevo) a generální tajemník Organizace amerických států José Miguel Insulza.

Gustavo Amador, Globe Media/Reuters

zace amerických států vyřešit tuto ústavní krizi a dosáhnout návratu prezidenta Zelayy do jeho úřadu ještě před stanoveným řádným termínem prezidentských voleb v listopadu 2009. Nově zvolený prezident země Porfirio Lobo se 21. ledna 2010 ujal své funkce a José Manuel Zelaya, který strávil několik měsíců v diplomatickém azylu na brazilském velvyslanectví v Tegucigalpě, opustil zemi.

Zásada nevměšování a její limity

Názorně a výrazně se tak projeví možnosti a meze meziamerického systému vyřešit ústavní krizi svého členského státu. Organizace amerických států tak nedoká-

zala prosadit své pojetí dodržení demokratických principů v členském státě organizace.

V preambuli Meziamerické demokratické charty se uvádí, že signatáři jsou odhodláni přijmout „komplex účinných, včasných a rychlých postupů v zájmu zajištění podpory a obrany zastupitelské demokracie s náležitou úctou k zásadě nevměšování“. Avšak právě striktní dodržování zásady nevměšování limitovalo veškeré pokusy OAS na cestě k obnovení ústavního pořádku v členském státě. Případ Hondurasu tak v daném ohledu názorně prokázal „nedostatky“ demokratických instrumentů OAS a nakonec se stal negativním precedents vzhledem k perspek-

tivám obrany demokracie prostřednictvím meziamerického systému ve státech západní polokoule i v budoucnu. Aby došlo k překonání stávajících omezení v takovýchto případech, musely by se Meziamerická demokratická charta, jakož i samotná Charta OAS zřít zásady nevměšování. To však ale není reálné a pravděpodobně vzhledem k tradičně pevnému odmítavému stanovisku Mexika, ale i Brazílie a dalších členských států Organizace amerických států.

Radomír Jungbauer působí jako vysokoškolský pedagog na UK a Bankovním institutu. jungbauer@post.cz

Slovensko: slabý článok Európskej únie?

Ferdinand Vrábela

Keď na jar tohto roku prepukla kríza okolo Grécka, zdalo sa mnohým, že ide len o hospodársky problém, resp. finančnú otázku ako zachrániť grécku ekonomiku pred úplným bankrotom a Grécko pred kolapsom. Čím ďalej, tým viac sa však ukazuje, že ide predovšetkým o *problém politický* a v súvislosti s tým sa vynára veľké množstvo otázok, ktoré sa dotýkajú samotných základov Európskej únie, otázok jej fungovania a jej budúcnosti. Zhrňme si stručne, o čo ide v prípade Grécka a aký postoj k tomuto problému zaujalo Slovensko.

Pred niekoľkými mesiacmi sa Grécko ocitlo v takej zlej hospodárskej situácii, že nebolo z vlastných zdrojov schopné splácať svoje pôžičky, a preto mu nikto nové finančné injekcie nechcel poskytnúť. Aténom nezostalo nič iné, ako vyjsť s farbou von a priznať, že roky falšovalo ekonomické štatistiky, a súčasne požiadať Európsku úniu o rýchlu a účinnú pomoc.

V Bruseli, ale hlavne v Berlíne a Paríži, prepukla horúčkovitá aktivita s cieľom urýchlene stabilizovať upadajúce euro, zastaviť turbulenciu na finančných trhoch a poskytnúť Grékom finančnú injekciu. Po celej sérii rokovaní najvyšších predstaviteľov EÚ, hlavne ministrov financií, došlo k dohode v dvoch veciach:

1. urýchlene sa poskytnú finančná pôžička Grécku,
2. prijímajú sa opatrenia, aby sa podobná situácia nemohla zopakovať, pretože poplašné správy prichádzajú aj z ďalších členských krajín Únie. Hovorí sa predovšetkým o Španielsku a Portugalsku, ale údajne na tom nie je veľmi dobre ani Taliansko či Veľká Británia (aj keď tá nie je členom eurozóny, dopad na euro by to mať mohlo).

Nepochopené ťahovanie opaskov

Slovensko sa spočiatku pripojilo k obom krokom EÚ, teda súhlasilo ako s posky-

nutím pôžičky Grécku, tak aj so zriadením akéhosi záchranného balíka nazvaného neskôr „eurovalom“ (spoločný balík pomoci eurozóny a Medzinárodného menového fondu). Nemecko sa ako najsilnejšia európska ekonomika podieľa najväčšou mierou na programe finančnej pomoci Grécku, ako aj na projekte európskeho stabilizačného nástroja a stojí aj na čele úsilia o sprísnenie rozpočtových pravidiel s cieľom odvrátiť budúce dlhové krízy v Európe. S ukončením Európskeho stabilizačného finančného mechanizmu, tzv. eurovalu, sa predbežne počíta v polovici roka 2013. Keďže sa však na Slovensku schyľovalo k voľbám, z pomoci Grécku sa stal aj vnútropolitický problém. Žiadna politická garnitúra, ani tá odchádzajúca, kým bola pri moci (ako sa ukázalo po voľbách), ani tá nová, ktorá ju vystriedala, nebola ochotná sľub Slovenska dodržať a bohatšiemu Grécku požičať. Pri odvodňovaní tohto postoja sa používali argumenty, ktoré domáce publikum veľmi dobre chápe, ale pre Brusel, Nemecko či Rakúsko atď., sú úplne neznámym pojmom. Myslím tým dlhodobé ťahovanie si opaskov na Slovensku, ktoré vlastne trvá už viac ako dvadsať rokov, ale zvlášť výrazné bolo v čase pravicových vlád Mikuláša Dzurindu v rokoch 1998–2006. A to ťahovanie opaskov sa veľmi nepriaznivo odrazilo na životnej úrovni veľ-

kej väčšiny obyvateľov Slovenska. Na Slovensku vzbudzovalo veľké pobúrenie, že celé roky si nad pomery a blahobytné žijúcim Grékom, sa majú poskytnúť finančné injekcie aj zo Slovenska (okolo 817 miliónov eur), hoci na Slovensku je HDP len polovica gréckeho HDP a väčšina obyvateľstva má nižšiu životnú úroveň, než ju majú Gréci. Aj z toho dôvodu Národná rada Slovenskej republiky po búrlivej debate pôžičku Grécku neschválila. A tu nastali tie politické problémy, ktoré som spomenul vyššie. Keďže predchádzajúca vláda Roberta Fica v princípe s pôžičkou súhlasila, Brusel rovnaký postoj očakával aj od novej vlády Ivety Radičovej. To sa však nestalo. Nová slovenská vláda si nielen neosvojila stanovisko vlády predchádzajúcej, ale predložila túto otázku aj na rokovanie parlamentu, ktorý slovenskú pôžičku Grécku zablokoval. Tým by mohla byť celá otázka pre Bratislavu skončená, keby Slovensko nebolo v súvislosti so svojim zmeneným postojom vystavené nielen kritike, ale aj bezpriekladne tvrdému politickému nátlaku. Poukazuje sa na princíp európskej solidarity, na to, že raz by takú pomoc, aká je teraz potrebná pre Grécko, v budúcnosti mohlo potrebovať aj Slovensko a aj sa varuje, že Slovensko tento svoj odmietavý postoj tvrdo pocíti nielen v politickej, ale aj hospodárskej rovine. Tomu sa inak nedá rozumieť, len tak, že dôjde k istým úpravám v poskytovaní eurofondov Bratislave, samozrejme smerom nadol, teda ku škrtom. Aj keď sa slovenskí predstavitelia – ako premiérka Radičová, tak aj minister financií Mikloš – tvária sebedovome a tvrdia, že k ničomu takému nedôjde, pravdepodobne tieto upokojujúce slová sú určené len navonok a oni sami im príliš neveria.

Mráz prichádza z Bruselu

Bratislava nepochybne pocíti „závan mrazu“ z Bruselu a ten závan vlastne už aj pocítila, aj keď predbežne len verbálny. Najprv to bol hospodársky a menový komisár EÚ Olli Rehn, ktorý v komentári pre nemecký denník Financial Times Deutschland poukázal na rozhodnosť Európanov a ich zmysel pre solidaritu a vyhlásil, že „alebo budeme plávať spoločne, alebo sa spoločne utopíme,“ a zároveň aj ostro kri-

Ani jednání s německou kancléřkou Angelou Merkelovou nezměnilo názor slovenské premiérky Ivetty Radičové (vpravo) na finanční pomoc Řecku.

Thomas Peter, Globe Media/Reuters

tizoval rozhodnutie Bratislavy. Premiérka Radičová sa opodstatnene cítila dotknutá a poukázala na to, že tento postoj jej vlády odobril aj parlament, ktorý na rozdiel od „len úradníka“ Rehna, reprezentuje vôľu slovenských voličov. Predsedníčka slovenskej vlády to opodstatnene vyhlásila za pohrdanie demokratickými princípmi, na ktorých je založený nielen politický systém každého parlamentného demokratického štátneho zriadenia, ale aj samotná Európska únia, a požadovala od Rehna ospravedlnenie, čo on ústami svojho hovorca prirodzene odmietol.

Aj keď slovenský minister financií Ivan Mikloš postoj Slovenska opakovane svojim partnerom v EÚ vysvetľoval a odôvodňoval, že podľa názoru slovenskej vlády tu nejde o princíp solidarity, ale o navádzanie k ľahkomyselnému plytvaniu finančnými prostriedkami, nepochodil, pretože pretrváva nielen kritika Slovenska zo strany médií a politikov, ale aj tvrdý nátlak na Bratislavu, aby svoj postoj v otázke gréckej pôžičky zmenila. Ako sa uká-

zalo aj na septembrovom rokovaní ministrov financií a hospodárstva EÚ, Slovensko je aj naďalej vystavené rastúcej kritike a izolácii v EÚ za svoje rozhodnutie nepodporiť záchranný balík pre Grécko. Podľa diplomatických zdrojov by ho mohla časť z 26 krajín EÚ začať ignorovať, nakoľko jeho rozhodnutie vraj skomplikuje rozhovory o rozpočte Únie. Bohatší prispievateľa do rozpočtu totiž už možno nebudú ochotní v takej miere poskytovať pomoc chudobnejším štátom. „Slovensko (pôvodne) pomoc Grécku schválilo. Nová vláda však túto dohodu nedodržala. To je neakceptovateľné,“ povedal napríklad o postoji Bratislavy rakúsky minister financií Josef Pröll, podľa ktorého však v diskusiách budú pokračovať. „Chceme, aby Slovensko bralo svoje záväzky do budúcnosti omnoho vážnejšie,“ zdôraznil, ale celkom zabudol, že tu už nejde len o slovenskú vládu, ale aj o rozhodnutie slovenského parlamentu. S čím asi môže malé a slabé Slovensko rátať v budúcnosti, ukazujú aj slová nemenovaného diplo-

mata, ktorý je vraj „zhrozený a šokovaný, že sa jedna krajina takto môže správať. Je to flagrantné porušenie jednoty a zodpovednosti za náš spoločný osud v eurozóne“, dodal tento demokrat z hĺbky svojej duše a vyhlásil, že sa tým Slovensko „úplne izolovalo“ a nová vláda stratila veľkú časť dôvery. Tu sa znovu ukazuje nielen veľká pravdivosť porekadla „sýty hladnému neverí“, ale aj skutočný obsah pojmu „solidarita“, ktorou sa rôzni predstavitelia EÚ, alebo aj nemecká kancelárka Angela Merkelová snažila apelovať na svoju slovenskú kolegyňu, aby jej kabinet zmenil postoj. O tej solidarite ostatne vedľa svoje aj východonemeckí „Ossis“, ktorým sa ani po dvadsiatich rokoch od zjednotenia Nemecka od jeho západnej časti tej solidarity na potrebnej úrovni ešte stále nedostalo.

Nie je národný záujem ako národný záujem

Ak takto vyzerá samotná vnútronemecká solidarita, s akou solidaritou by asi mohlo od

krajín, ako je Nemecko, Francúzsko či Veľká Británia, počítať malé a bezvýznamné Slovensko? Mnohí Slováci majú s tým svoje smutné skúsenosti, a to nielen zo svojich ciest po Európe, ale dokonca aj zo slovenského územia a zo zahraničných podnikov, resp.

z podnikov na Slovensku vedených cudzincami. Necitlivý, tvrdý politický až netaktný nátlak na reálne chudobnejšie Slovensko, aby požičalo bohatšiemu členovi eurozóny, v skutočnosti oveľa viac podporáva samotné základy rovnoprávnosti, demokracie a skutočného európanstva, na ktorých by malo byť moderné európske spoločenstvo budované. A to je veľmi zlý poznatok a oveľa vážnejšia vec, než to, že sa zo Slovenska nejakých 800 miliónov eur do Grécka nedostane. Viac ako jasne to dokumentuje nerovnaký prístup k členským krajinám EÚ, uplatňovanie princípu „vedúcej sily“ v zoskupení, ktorou je nepochybne os Berlín-Paríž. Spolu s takými vyhláseniami bývalého francúzskeho prezidenta Jacquesa Chiraca, že nové členské krajiny mali k istej otázke doslova „mlčať“ (*se taire*), či jeho nástupcu Nicolasa Sarkozyho o prenesení automobilovej vý-

roby z východoeurópskych krajín do Francúzska, to svedčí o tom, že v rámci Európskej únie je k skutočnej rovnoprávnosti členských krajín a k skutočnej solidarite medzi nimi ešte hodne ďaleko. Alarmujúci v tomto smere je aj zdanlivo s touto otázkou nesúvisiaci problém núteného odsunu rumunských a bulharských Rómov z Francúzska. Brusel sa nezmohol na nič viac, len na akúsi veľmi oneskorenú a veľmi miernu slovnú kritiku francúzskej politiky a predseda Európskej komisie José Manuel Barroso údajne zakázal príslušnému komisárovi v tejto veci sa angažovať. Až mi mráz prechá-

dza po chrbte, čo by sa asi stalo a aké demarše by z Bruselu lietali, ak by sa k nejakému podobnému postupu ako Sarkozy odhodlalo v prípade ilegálnych migrantov Slovensko, alebo nejaká iná východoeurópska krajina. Zdá sa však, že nie je všetko stratené, pretože grécky prípad ukázal, že Brusel musí trochu inak pristupovať k štatistickým údajom predkladaným z jednotlivých členských krajín a iste tu dostane významné právomoci aj Eurostat, štatistický úrad EÚ. Tak isto slová nemeckej kancelárky Merkelovej o potrebe mechanizmu „štátneho bankrotu“ ukazujú, že v tomto sa jej názory v mnohom podobajú názorom slovenskej premiérky Raďicovej. Angela Merkelová počas návštevy Lotyšska uviedla, že Nemecko bude trvať na sprísnení vynucovania rozpočtových pravidiel EÚ. Jedným z návrhov je prijatie európskej legislatívy o „platobnej neschopnosti“ štátov, ktoré nedokážu financovať svoje dlhy, aby nenastala situácia, že zbankrotované štáty so sebou stiahnu ostatných členov Únie, povedala kancelárka. A ak sa navyše bude viac pozornosti venovať aj otázkam uplatňovania

S čím asi môže malé a slabé Slovensko rátať v budúcnosti, ukazujú aj slová nemenovaného diplomata, ktorý je vraj „zhrozený a šokovaný, že sa jedna krajina takto môže správať. Je to flagrantné porušenie jednoty a zodpovednosti za náš spoločný osud v eurozóne,“ dodal tento demokrat z hĺbky svojej duše a vyhlásil, že sa tým Slovensko „úplne izolovalo“ a nová vláda stratila veľkú časť dôvery.

reálnej rovnoprávnosti a skutočnej solidarity medzi veľkými a malými, resp. medzi bohatými a chudobnými krajinami EÚ, tak bude možné hovoriť aj o kladných stránkach gréckeho problému. Nie je predsa dlhodobo možné, aby si svoj národný záujem hájili len Nemci a Francúzi a od iných Európanov sa vyžadovala iba „solidarita“.

september 2010

Ferdinand Vrábel je historik a publicista. FVrabel@seznam.cz

Nové jevy v právu na počátku 21. století

Právo je disciplína, jejích některé principy mají dlouhodobě konstantní charakter (např. *pacta sunt servanda*), ale mnohem častěji se jeho zásady a normy v čase neustále vyvíjejí a proměňují. Zachycení těchto změn bývá obtížné, a právě proto je třeba ocenit počin autorského kolektivu publikace – hlavní myšlenkou je zachytit a utřídit impulsy, které působí na proměny a rozvoj současného práva. První ze svazků se věnuje impulsům historickým, druhý teoretickým a ústavním, třetí proměnám veřejného práva a čtvrtý proměnám práva soukromého. Pátý ze svazků je anglickým shrnutím základních závěrů předchozích čtyř svazků.

Proč podpora nefunguje

Chcete Africe pomoci? Tak jí přestaňte pomáhat! Takto radikální recept na řešení afrických problémů hájí ve své knize „Dead Aid“ autorka Dambisa Moyo, která věří, že poskytování rozvojové pomoci vede k ekonomické stagnaci afrických rozvojových zemí, podporuje zkorumpované vládcy a oslabuje zdravý rozvoj občanské společnosti. Ekonomka zambijského původu, absolventka Harvardské a Oxfordské univerzity, poradkyně Světové banky a společnosti Goldman Sachs, navrhuje zastavení pomoci v horizontu pěti let.

Knih „Dead Aid“ je rozdělena do dvou částí. V první Moyo shrnuje historii rozvojové pomoci poskytované od konce druhé svě-

Početný autorský kolektiv této rozsáhlé monografie tvoří převážně akademičtí pracovníci Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a jednotlivé kapitoly v podstatě odrážejí personální obsazení příslušných kateder této fakulty. Monografie totiž vznikla jako výstup výzkumného záměru fakulty s názvem Kvantitativní a kvalitativní proměny právního řádu na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska a perspektivy. Na monografii se podílely desítky autorů, a proto je třeba ocenit

práci vedoucího autorského kolektivu, prof. Michala Tomáška, jemuž se podařilo udržet kompaktnost celého díla. Na druhou stranu se však tato početnost odrazila v ne vždy zcela vnitřně logicky propojených kapitolách jednotlivých svazků (nejmarkantněji v prvním a druhém svazku).

Publikace může posloužit zájemcům z řad odborné veřejnosti

k aktualizaci a metodickému uspořádání znalostí; primárně je určena především studentům, jak lze soudit z didaktického charakteru kapitol či ze seznamů litera-

tem Proměny veřejného práva, který je dělen do sedmi kompaktních a logicky sevřených kapitol, byt komunikace mezi nimi místy vázne. Současné trendy veřejného práva zkoumá mj. optikou globalizace či evropeizace, a to na příkladech univerzality mezinárodního práva a fragmentace obecného mezinárodního práva anebo vlivu evropeizace v oblasti trestního práva. Kromě toho zde najdeme i kapitoly o roli soudů v ochraně životního prostředí, o trestní odpovědnosti právnických osob, o normotvorbě a veřejné správě a nakonec o reformě systému sociálního zabezpečení v České republice (škoda, že tato kapitola nebyla zahrnována rovněž zkoumáním vlivu evropeizace v této oblasti).

Další svazky jsou určeny spíše právnické komunitě, nicméně i zde lze nalézt přesahy do jiných oborů – například svazek Teore-

tické a ústavní impulzy rozvoje práva zkoumá vliv ekonomických faktorů (v subkapitolách o vlivu práva při řízení národního hospodářství, či *corporate governance* jako institucionální nástroj národohospodářské prosperity) či vymezení demokratického právního státu (přirozené právo po destrukci totalitních režimů; závaznost právních textů při interpretaci a aplikaci práva soudy atd.). Zkoumá však také vnější vlivy, které ovlivňují podobu některých odvětví národních právních řádů, zejména jde o vlivy evropeizace, internacionalizace a globalizace (subkapitola o informační společnosti a autorském právu).

Radka Druláková

Radka Druláková

působí jako odborná asistentka ve Středisku mezinárodních studií Jana Masaryka na VŠE.

drulakr@vse.cz

Kol. autorů: Nové jevy v právu na počátku 21. století (pětisvazková monografie)

Praha: Univerzita Karlova v Praze,
Nakladatelství Karolinum, 2009

tury, jež jsou řazeny za každou subkapitolu. Právním aspektům se v současné době nelze vyhnout prakticky v žádném z oborů společenských věd, a tak publikaci ocení nejen studenti právnických fakult, ale může zajímat i studenty dalších oborů (např. mezinárodních vztahů či politikologie). Studenty těchto „jiných“ oborů bude nejvíce zajímat svazek s titu-

tové války. V druhé části konstatuje její negativní dopad a navrhuje řešení.

Autorka věří, že tržní mechanismy jsou schopny sehrát klíčovou roli v překonávání negativního vlivu kolonialismu a postkoloniální éry a vedou k vytvoření ekonomické prosperity a zdravé občanské společnosti. Navrhuje nahrazení rozvojové pomoci přímými zahraničními investicemi, remitencemi a mikro-kreditiv.

Tržní mechanismy, které Moyo preferuje, jsou jistě nezbytnou součástí rozvoje. Ovšem jejich dopad není tak jednoznačný, jak autorka předestírá. Jak dokazují studie S. Lalla, nadnárodní společnosti investují do rozvoje infrastruktury pouze v oblastech svého působení. Což nemusí odpovídat potřebám obyvatel. Taktéž snaha o přilákání firem vede k tzv. „*race to the bottom*“,

tedy ke snižování pracovních standardů. Dochází k nerovnoměrnému rozvoji regionů a ke zneužívání málo kvalifikované pracovní síly.

Dambisa Moyo: Dead Aid: Why aid is not working and how there is another way for Africa.

Londýn: Penguin. 2009. 188 s. 14,99 £,
ISBN 978 1 846 14006 8

Moyo dále navrhuje využití mikro-kreditů. Avšak jejich použitelnost pro rozvoj infrastruktury, jak poznamenává například K. Meager, je z důvodu jejich omezeného objemu taktéž minimální.

V neposlední řadě autorka navrhuje využití remitencí. Ani zde není jejich vliv na rozvoj země zcela jednoznačný. Studie van-

Heara zkoumající vlivy masové migrace na pravděpodobnost konfliktu naznačují, že závislost obyvatel na remitencích může vést jako v případě Srí Lanky k destabilizaci společnosti. Masová migrace srílanských žen za prací do Perského zálivu vedla k narušení sociálních rolí a frustraci mužů-živitelů. Keen poznamenává, že migrace tak přispěla k ochotě mužů participovat na konfliktu a poskytl nutné finanční zázemí.

Moyo se nedovedla vyvarovat přílišné generalizace a optimistické důvěry v trh. Přesto je přínos knihy „Dead Aid“ pozitivní. Moyo hodnotí dlouhodobý efekt poskytování pomoci a doplňuje názorové spektrum, které v současné době představuje zejména J. Sachs, W. Easterly a P. Collier. Tito autoři zastávají alternativní názory. Věř, že pomoc je potřebná a její ne-

funkčnost je dána jejím malým objemem nebo špatným nastavením rozvojových projektů. Vzhledem k tomu, že většina pomoci je hodnocena na základě výsledků projektů, je přístup Moyo osvěžujícím holistickým náhledem.

Knihy Dambisy Moyo je směřována jak k čtenářům vědecké obce, tak je svou jasnou argumentační linií a řadou poutavých rozhovorů přístupná i širokému publiku. Vydávání prací věnujících se problematice rozvojové pomoci je v českém prostředí stále spíše ojedinělým jevem. A proto je připravované vydání českého překladu knihy „Dead Aid“ bezesporu zajímavým počinem.

Iva Petříčková

Iva Petříčková je absolventkou Rozvojových studií na London School of Economics and Political Science. I.Petrickova@lse.ac.uk

Jestliže si Bůh přeje, abych zhřešil, nemohu si přát, abych nezhřešil.

Mistr Eckhart

Ze čtenářského deníku

Pokyny stanovily, že on, zplnomocněný ministr, mimořádně vyslaný projevít přátelství své vlády vůči spřátelené zemi, má toto gesto hnát do krajnosti. A to tak, že už neměl pouze naznačovat, nýbrž potvrdit bez výhrad a nabídnout všechny možné záruky, pokud se týká dlouholetých požadavků na rybolov, o nichž se právě jednalo, a že jeho vláda, vláda zplnomocněného ministra, se jich tímto vzdává a plně uznává, že na její straně není žádné oprávnění.

Přinášel krom toho oslnivé dary. Jeho vláda si nemohla nevšimnout, měl říci zplnomocněný ministr, že když Jeho Excellence prezident této země byl na oficiální návštěvě v zemi zplnomocněného ministra, obzvláště obdivoval nádherně iluminovaný kodex z XI. století a právě tento kodex mu on, zplnomocněný ministr, přináší jako osobní dar, spolu s jedním z nejstarších šperků ze státního pokladu, který patřil Láscarisovi, předchůdci pana prezidenta.

Když zplnomocněného ministra pověřili zvláštním posláním, řekl mu první ministr, že nic by mu neudělalo větší radost než to, kdyby tím vyslancem byl on sám a mohl si během návštěvy a všech těch jídel představovat, jak bude vypadat onen přepychový palác, v němž se vše konalo, za dva dny, kdy bude zcela zničen. Osoby, jejichž úkolem bylo vyhodit budovy do povětří, už byly na svých místech, a on, první ministr, skutečně litoval ztráty kodexu a nádherného šperku, ale někdy je nutné zaplatit i tak vysokou cenu.

José Jiménez Lozano

Věno po mé matce

(Vyšehrad, Praha 2009;
přeložila Jana Novotná)

Mezinárodní politika a karikatura

V západních sdělovacích prostředcích přišly opět ke cti splašky.

Rudé právo, č. 7, 10. ledna 1977. Ústřední výbor KSČ, Praha.

Začátek roku 1977. Socialismus je v ČSSR dávno „zachráněn“, což je označováno slovem „normalizace“ (s různými konotacemi). 7. ledna se z ničeho nic, pro „klasického“ čtenáře zcela bez souvislostí, objevuje v *Rudém právu*, v nejdůležitějším informačním médiu té doby, redakční článek *Čí je to zájem*, který poprvé oficiálně reaguje na text Charty 77 (tu v těch dnech přetiskly nejnámější světové deníky (např. *Le Monde*, *The Times*). 10. ledna je pak otištěna karikatura Rudolfa Puchýře (mj. prvního ilustrátora Plevova *Malého Bobše*).

Homo politicus zaslechl... (v Brně)

Co ta Belgie? Že by se rozpadla!? To je betelné zvonek, akorát bych se chtěl domáknót, jak to majó ušítý. Ale de zase jen vo rantále a jak se šábuju, všechno ostatní jsou jen cány. Vlami a Valoni už nechtějou bejt v holpecu. Však ať si to zkusijó sólo. Ale kdo zbalí glajze první? Valonští asi ne, to sou londoni, ty maj tvrdý glocny. On je to taky rozdíl v tom, co glgajó, z čeho seš nakóře-

né. Vlami dó spíš do bahna. Je to v gébišu, všechno se mění, kocóři i flétny. I my. Čechrujem tady v Pegasu a předtím to byl vždycky Venál. Akorát nésu štond vygómat, jak by to dopadlo, kdybysme po té habadůře na tej mlatě na Bílendě u Práglu 16 kilo 20 taky vzali pali.

...

Jaryne, už nežgryndé a dej si radši gulin se šesti..

VÝBĚR Z NOVINEK KNIHOVNY ÚMV

- ALGERI, Franco**
Die Gemeinsame Aussen- und Sicherheitspolitik der EU / Franco Algeri. – Wien : Facultas, 2010. – 222 s. : tab. – (Europa Kompakt). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-3-8252-3130-9
57 027
- BELLING, Vojtěch**
Legitimita moci v postmoderní době : proč potřebuje Evropská unie členské státy? / Vojtěch Belling. – Brno : Masarykova univerzita, 2009. – 211 s. – (Monografie ; sv. 29). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-210-5081-5
56 889
- ČECH, L'ubomír**
Islam : fakta a súvislosti : islam v miestach pôsobenia ozbrojených sil Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu / L'ubomír Čech. – Lip-tovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2008. – 135 s. : il., gr., mp., tab. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-8040-352-2
D 56 916
- DICTIONNAIRE**
Dictionnaire historique de l'Europe unie / ed. Pierre Gerbet, Gérard Bossuat, Thierry Grosbois. – Bruxelles : André Versaille, 2009. – 1213 s. – Bibl.-Chron.-Pozn.-Rej. ISBN 978-2-87495-022-3
57 028
- EUROVOLBY**
Eurovolby 2009 : prostor pro evropeizaci politických stran ve středovýchodní Evropě? / Ladislav Cabada, Vít Hloušek ... [et al.]. – Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. – 265 s. : tab. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7380-231-8
56 876
- FRANZEN, K. Erik**
Der Vierte Stamm Bayerns : die Schirmherrschaft über die Sudetendeutschen 1954–1974 / K. Erik Franzen. – München : Oldenbourg, 2010. – viii, 520 s. : il. – (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum ; Bd. 120). – Bibl.-Pozn.-Přil.-Rej. ISBN 978-3-486-59150-7
57 036
- FORMOVÁNÍ**
Formování moderních národů ve střední a východní Evropě v 19. a 20. století / ed. Richard Vašek, Jan Rychlík. – Praha : Masarykův ústav a archiv AV ČR, 2010. – 283 s. – Pozn. ISBN 978-80-86495-63-7
57 052
- GELOVANI, Viktor Arčilovič.**
SSSR i Rossija v global'noj sisteme (1985-2030) : rezul'taty global'nogo modelirovanija / V. A. Gelovani, V.B. Britkov, S.V. Dubovskij. – Moskva : LIBROKOM, 2009. – 319 s. : il., gr., tab. – (Buduščaja Rossija). – Bibl. ISBN 978-5-397-00575-3
57 062
- HROCH, Miroslav**
Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů / Miroslav Hroch. – Praha : Sociologické nakladatelství, 2009. – 315 s. – (Studijní texty). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7419-010-0
56 878
- JOHNSON, Paul**
Churchill / Paul Johnson. – Brno : Barrister & Principal, 2010. – 186 s. – Bibl.-Rej. ISBN 978-80-87029-87-9
57 045
- JUNGBAUER, Stefan**
Die Bundeswehr in Afghanistan : die innerstaatlichen Restriktionen des deutschen ISAF-Einsatzes / Stefan Jungbauer. – Hamburg : Kovač, 2010. – 169 s. – (Regensburger Studien zur internationalen Politik ; Bd. 10). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-8300-5087-2
De 57 035
- KOZÁK, Kryštof**
Měkký podbíšek navěky : důsledky asymetrie mezi Spojenými státy a Mexikem / Kryštof Kozák. – Praha : Dokořán, 2010. – 222 s. : gr., il., mp., tab. – (Bod). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7363-295-3
57 046
- KUBÁT, Michal**
Politická opozice v teorii a středoevropské praxi : vybrané otázky / Michal Kubát. – Praha : Dokořán, 2010. – 199 s. : tab. – (Bod). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7363-285-4
57 026
- KUŽNIAR, Roman**
Poland's foreign policy after 1989 / Roman Kuźniar. – Warsaw : Scholar, 2009. – 375 s. – Pozn.-Rej. ISBN 978-83-7383-256-5
De 57 067
- LASOŃ, Marcin**
Voraussetzungen und Folgen der Beteiligung Polens am Militäreinsatz und Stabilisierungsprozess im Irak / Marcin Lasoń. – Hamburg : Universität der Bundeswehr, 2010. – 150 s. – (Studien zur internationalen Politik ; Heft 2/2010). – Bibl.-Pozn. ISSN 1431-3545
56 877
- LISABONSKÁ**
Lisabonská smlouva a ústavní pořádek ČR / ed. Aleš Gerloch, Jan Wintr. – Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. – 378 s. – Pozn. ISBN 978-80-7380-192-2
De 57 023
- LÜDDECKE, René**
Impact of the European common foreign and security policy on national foreign policy making in Britain and Germany : a comparative analysis / René Lüddecke. – Tausnusstein : Driesen, 2009. – 106 s. : gr. – (Driesen Politikwissenschaft). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-86866-114-9
57 058
- MOROZOV, Vjačeslav Je.**
Rossija i drugije : identičnost' i granicy političeskogo soobščestva / Vjačeslav Morozov. – Moskva : Novoje literaturnoje obozrenije, 2009. – 651 s. – (Biblioteka žurnala "Neprikosnovennyj zapas"). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-5-86793-584-9
56 995
- ORT, Alexandr**
Zamyšlení nad českou diplomacií / Alexandr Ort. – Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. – 194 s. – Bibl.-Rej. ISBN 978-80-7380-270-7
De 57 065
- POTENCIÁLNÍ**
Potenciální ekonomické a sociální účinky vyplývající z Lisabonské smlouvy pro členské státy EU : souhrnná publikace z vědeckopopularizačního semináře realizovaného v rámci projektu Podpora šíření poznatků výzkumu evropské integrace pořádaného dne 7. května 2010 v Brně. – Brno : Newton College, 2010. – 168 s. : gr., tab. ISBN 978-80-904281-3-3
D 56 963
- QUEST**
The Quest for the national interest : a methodological reflection on Czech foreign policy / ed. Petr Druľák, Mats Braun. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2010. – 210 s. : tab. – Autoři částí: Petr Kratochvíl, Vít Beneš, Ondřej Horký, Nik Hynek, Vít Štřítecký, Michal Kořan, Elsa Tulmets, Věra Veselá. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-631-59663-0
56 879
- REGIONÁLNÍ**
Regionální integrační procesy / Šárka Waisová ... [et al.]. – Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. – 507 s. : tab. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7380-232-5
56 932
- REICHEL, Sarah**
Anspruch und Wirklichkeit der EU-Krisenbewältigung: Testfall Balkan / Sarah Reichel. – Baden-Baden : Nomos, 2010. – 368 s. – (Aktuelle Materialien zur internationalen Politik ; Bd. 78). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-8329-5698-1
57 024
- ROOS, Ulrich**
Deutsche Aussenpolitik : eine Rekonstruktion der grundlegenden Handlungsregeln / Ulrich Roos. – Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2010. – 370 s. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-531-17445-7
57 050
- SOCIÁLNÍ**
Sociální integrace přistěhovalců v České republice / ed. Miroslava Rakocyzová, Robert Trbola. – Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 2009. – 309 s. : tab. – Bibl.-Pozn.-Přil.-Rej. ISBN 978-80-7419-023-0
56 886
- ŠMÍD, Tomáš**
Organizovaný zločin v Ruské federaci / Tomáš Šmíd. – Brno : Masarykova univerzita, 2009. – 236 s. – (Monografie ; sv. 26). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-210-4846-1
De 57 068
- VZNIK**
Vznik EFTA : padesát let poté : sborník textů / Hynek Fajmon ... [et al.] ; ed. Marek Loužek. – Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. – 163 s. : gr., tab. – (CEP ; č. 84/2010). – Pozn.-Přil. ISBN 978-80-86547-91-6
57 051
- ZETOCHA, Karel**
Zpravodajské služby v nové demokracii : Česká republika / Karel Zetocha. – Brno : Barrister & Principal, 2009. – 241 s. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-87029-64-0
57 039
- ZPRÁVA**
Zpráva Social Watch 2009 : lidé na prvním místě : průběžná zpráva o globálním vývoji v oblasti vyměnění chudoby a genderové spravedlnosti / ed. Tomáš Tožička. – Praha : Ekumenická akademie, 2009. – 107 s. : gr., mp., tab. – Pozn. ISBN 978-80-904405-2-4
D 56 963
- WORLD**
The World around Russia: 2017 : an outlook for the mid-term future. – Moscow : The Council on foreign and defense policy, 2007. – 149 s. – Pozn. ISBN 5-250-06012-9